

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische
Kring Gent V.Z.W.

28e jaargang nr. 1

15 januari 1999

INHOUD

- André Coene en Martine De Raedt:
De stad als "un ensemble de stratifications". 2
- Armand Heins:
Inventaire archéologique.
Fiche N° 393: Mannenhoofd, stenen console afkomstig van het
Utenhovesteen.
Fiche N° 394: Vrouwenhoofd, stenen console afkomstig van het
Utenhovesteen. 15
- David Maes:
Het Gents Kerkepad (vervolg).
Sint-Pauluskerk - Smidsestraat. 16
- Guy de Maertelaere:
De Gentse mentaliteit (vervolg). 22
- David Maes:
Den Stock ter Vismarct en de Wasselinstol. 28
- Hugo Collumbien:
Gentse memoriedagen: 15-16 April. 34
- Alfons Van Werveke:
Oudheidkundige Kroniek: Het Rabot. 40
- Bibliografie. 41
- Vraag en Antwoord. 46
- Lezers schrijven ons. 48
- Oude jaargangen "Ghendtsche Tydinghen". 51
- Dit bestaat niet meer. 52

DE STAD ALS "UN ENSEMBLE DE STRATIFICATIONS"

Stratificatie verwijst onder andere naar een gelaagdheid in de tijd, zoals bijvoorbeeld archeologen, geologen en pedologen die door hun veldwerk kennen. Stratificatie verwijst dan naar de historische opbouw van de stad, naar samenhang en ruimtelijke of functionele patronen daterend uit verschillende herkenbare, begrensbare en chronologisch van elkaar te onderscheiden perioden. De "lagen" kunnen zich netjes boven elkaar situeren, zoals zij in de loop van de tijd ononderbroken werden toegevoegd. Zij kunnen opeengestapeld voorkomen met breuken, littekens, weglatingen en toevoegingen. Maar de resistente fragmenten kunnen ook in geografisch gespreide orde naast elkaar voorkomen. Typisch voor Gent is zijn onuitgesproken en confuus karakter, wat blijkt uit de verstrooide, bijna onopvallende wijze waarop het verleden aanwezig is en werkt. "Gent is niet een mengsel, de lagen lopen niet door elkaar, de grond is niet omgewoeld. Alles heeft zijn plaats, alles ligt tegen elkaar geschoven, maar toch uit elkaar, zonder naar elkaar of naar de stad als geheel te verwijzen. De spanning is laag. Gent is een archipel van zeer verschillende, stuk voor stuk relatief homogene plekken, en men stapt zo van het ene eiland op het andere... Gent is, ook met de breuken, littekens, vergissingen en banaliteit die overal te zien zijn, toch wonderlijk gaaf gebleven. De stad is niet kapot, omdat er geen gezicht of beeld is dat geschonden of gebroken kan worden. Er is niet één eeuwig, oorspronkelijk, ideaal of zuiver Gent, waartegenover al het andere onvermijdelijk 'stoornis' wordt." (VERSCHAFFEL BART, 1995, p.86)

Stratificatie roept tevens het begrip 'opeenstapeling van netwerken' op, verwijzend naar verschillende systemen die ergens tegelijk, dus op hetzelfde tijdstip, in een ruimte aanwezig zijn. Die (immateriële) systemen kunnen los van elkaar interveniëren of in relatie staan tot elkaar en in elk geval tot het groter geheel: de complexe stad. Het begrip netwerken roept wellicht eerst een technisch beeld op van leidingen, rioleringen en infrastructuren: wegen, spoorlijnen, bedrading... Bouwkundigen denken spontaan aan bouwlagen: ondergrondse parkings en kelders, bovengrondse laagbouw tot hoogbouw en torengebouwen of er wordt gedacht aan een gelaagdheid waarin privaat wonen, publieke gebouwen uit diverse sectoren (verzorging, educatie, amusement...), monumenten enz... evenveel layers vormen binnen de stedelijke complexe city.

Stratificatie refereert ook naar (actuele) interferenties tussen verschillende functionele eenheden met hun specifieke ruimtelijke grondstructuur en geografische lokalisatie. Bart Verschaffel definiëert een netwerk als een systeem van relaties of veld van verbindingen. "De basis van het netwerk is *hardware*: een materieel substraat van verbindingen (kabels, draden, buizen, betonstroken, treinsporen, auto's en treinen, masten en electriciteitscabines, antennes...) en van adressen (luchthavens, telefoontoestellen en zendapparatuur, waterkra-

nen, postbussen en huisnummers, radio's en televisies, stations, bushaltes en autogarages, lichtkranten...). De verbindingen en adressen verschijnen in het netwerk slechts als punt of als lijn op een plan. Maar ze slaan *buiten de ruimte van het netwerk* neer als 'infrastructuur' en bestaan ergens in de gebouwde omgeving, precies zoals betekenissen elders - buiten de betekenis - neerslaan op een blad papier... De postbus, de antenne... hebben hun betekenis altijd elders. Ze zijn niet waar ze zijn, ze horen niet bij de plek waar ze zich bevinden, maar bij het netwerk waarvoor ze als verbinding, als poort of terminal, of als scherm fungeren." (VERSCHAFFEL BART, 1990, p.29-30)

Naar analogie met de etnografische beschrijving door André Loeckx van Kabilë kun je ook stellen dat het is alsof in elke stad verschillende rasters over elkaar heenschuiven: een basisraster dat - ogenschijnlijk vanzelfsprekend en onschuldig - de structuur en het gebruik van de gebouwde ruimte uitzet; een raster van sociale posities en sociaal gedrag dat reeds heel wat gevoelige plekken bevat; en tenslotte impliciet en grotendeels onbespreekbaar, een raster van het subjectieve, het lichamelijke... (LOECKX A., 1993, p. 47)

Met deze studie wordt gepoogd om enig inzicht te verwerven in vermelde dimensies - de historische gelaagdheid en de netwerksystemen, de rasters - van het fenomeen stad, toegepast op de Stad Gent, binnen haar opeenvolgende administratieve begrenzingen. Gent is evenwel de stad bij uitstek waar ziele-roerselen aller slag van tien eeuwen bewoning in het gebouwde patrimonium en in de configuratie van het openbaar domein kriskras, zonder ergens een sluitend geheel te vormen, tot uitdrukking komen. Die verscheidenheid, die door de tijd geleide en gelede meervoudigheid, vormt het typisch gezicht van Gent. (LEFEBURE JO, 1996) Al beweert Bart Verschaffel: "Gent heeft geen gezicht." (VERSCHAFFEL BART, 1995, p.83)

Stedenbouwkundige *structuur* zal hier verder worden gehanteerd als maatstaf bij de inventarisatie, registratie en selectie van waardevolle jongere stedenbouw, eerder dan historiciteit of visuele gaafheid. Wij zoeken ruimtelijke grondstructuren, verklaringsspatronen hiervoor en logische verbanden, met belangstelling voor de samenhang tussen het sociaal milieu, stedelijke politiek en cultuur-maatschappelijke waarden en voorstellingen. De aandacht zal vooral worden gericht op driedimensionele stedenbouwkundige projecten voor Gent, bedacht of uitgevoerd na 1854-1855. Het zou handig zijn als hiervoor een morfologische typologie en een analyse van de maatschappelijke motieven achter de stedenbouwkundige ontwikkelingen en projecten beschikbaar waren, maar deze ontbreken met name nog.

Bij het onderzoek worden drie sporen gevolgd: het literair spoor (gepubliceerde artikels en andere geschreven bronnen), het cartografisch spoor (stadsplattegronden, -panorama's en stadsontwerpen) en gesprekken met bevoorrechte getuigen en stedenbouwkundige ontwerpers. Natuurlijk zijn alle voorstellin-

gen, plannen, luchtfoto's die van een stad gemaakt worden "maar een stoet of verzameling van beelden". Zij leveren niet een "stad" op, eerder een stilleven. (VERSCHAFFEL BART, 1995, p.84)

Een hulpmiddel om het functioneren van de stad en om het ruimtelijk en structureel inzicht in de actuele stadsplattegrond te verhogen, is de chronologische differentiatie van het huidig wegennet naar periode van ontstaan. Dit vormt een eerste vereiste, een primaire stap bij het detecteren van coherente stedenbouwkundige structuren, daterend uit bepaalde (stijl-)perioden. Het hierbij bestudeerde geografisch gebied reikt van de aansluiting van de Ringvaart op de Brugse Vaart ten Noordwesten van de stad tot de verkeerswisselaar te Ledeberg in het Zuidoosten.

De layers uit de bron-databank, een digitaal kaartbestand van het N.G.I., vormen de basiskaart. Zij wordt chronologisch gedifferentieerd in functie van het voorkomen van wegen vóór 1854, tractering ervan tussen 1854 en 1912, aanleg tussen 1912 en 1952, 1952 en 1971 of na 1971.

De tijdsintervallen werden gekozen in functie van de beschikbaarheid van relatief betrouwbare stadsplattegronden (1855, 1912) of van (ortho)fotoplannen (1952 & 1971). Verdere uitsplitsing van de periodes kan volgen.

Het is niet de bedoeling om reconstructies uit te tekenen van historische kaarten en stadsplattegronden.

De doelen die worden nagestreefd zijn:

- het bevorderen van de kennis van en de waardering voor historische stadsstructuren,
- het verstrekken van materiaal ten behoeve van stedenbouwkundige afwegingen.

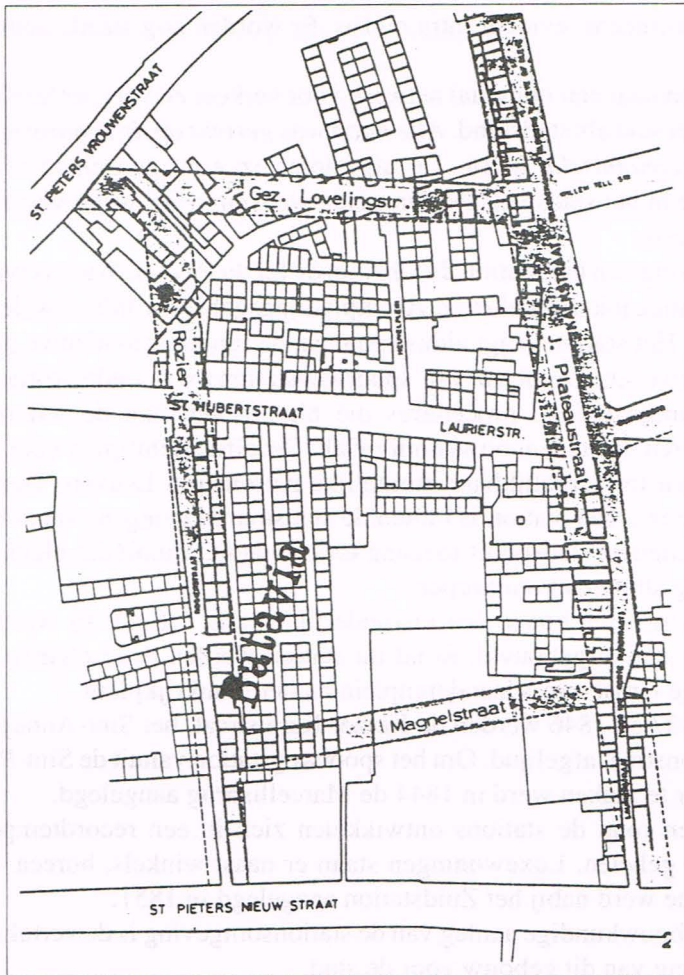
DE ONTWIKKELING VAN DE RUIMTELIJKE GRONDSTRUCTUUR TE GENT SINDE 1854. DE STAD ALS EEN "GEBOUWD ARCHIEF"

Historiek

Belangrijke achtergronden van de ruimtelijke ontwikkeling na 1800 zijn de bevolkingsgroei, de trek naar de steden en de opkomende industrialisering.

In de loop van de 19de eeuw slibde de stad binnen de muren stilaan dicht.

Tolbarrières en de gebrekkige transportmogelijkheden op lokaal vlak maakten stadsuitbreiding weinig aantrekkelijk. Door de tol op ingevoerde voedingswaren had men er alle voordeel bij de landbouwgronden binnen de stadswallen te behouden. De producten konden met grotere winst op de markt gebracht worden in vergelijking met de ingevoerde producten, wier concurrentiepositie verzwakt was door de extra tol aan de stadspoorten. Daarom werden in de eerste plaats niet de landbouwgronden volgebouwd met nieuwe woningen, doch wel de ingesloten binnenterreinen van bestaande bouwblokken.

In Gent woont omstreeks 1840 meer dan een kwart van de bevolking op minder dan 3 % van de stadsoppervlakte. De gevolgen bleven niet uit. In 1849 stierven te Gent 2.224 mensen aan cholera.

Omvangrijke *beluiken* zoals aan de Krijgsgasthuisstraat, het beruchte Batavia en de Cité Ouvrière (1848), een modelbeluik, vormen de voorbode van de verdichting van de bebouwing.

De *textielbedrijven* illustreren de opkomende industrialisering.

Nieuwe opvattingen over gezondheidszorg leiden tot de ontwikkeling van een nieuwe ruimtelijke planning van instituties "extra muros" met een zwakke aansluiting op de bestaande wegnis. Het Hospice Guislain (1856), het Cimetière Faubourg d'Anvers...

Het Abattoir en de Nouveau Marché au Bétail (1857) werden aan de rand van

de stad gesitueerd; evident intra muros. Er worden nog steeds octrooirechten geheven.

Het streven naar een integraal netwerk voor verkeer en vervoer heeft gevolgen voor zowel stad als stadsrand. *Alle hoop was gericht op de spoorweg als motor van het economische leven.* De afgesloten spoorwegterreinen vormen een snijwonde in het stadsweefsel. Dit geldt eveneens voor waterwegen zoals het Grand Bassin.

De inplanting van het Station du Chemin de fer du Pays de Waes is typisch voor de toenmalige lokalisatiekeuze. Als inplantingsgebied wordt vaak de stadsrand verkozen. Het station krijgt aldus spontaan de functie van nieuwe poort tot de stad toegewezen. De bouw van spoorwegstations was onderworpen aan een aantal administratieve procedures die blijk geven van de wil om niet te improviseren op stedenbouwkundig vlak. Dezelfde richtlijnen voor de inplanting leidden tot vergelijkbare ruimtelijke patronen in Leuven, Tienen, Aalst, Kortrijk, enz... Het station is buiten de stadsmuren gelegen. Vanaf het station geeft een nieuwe stadspoort toegang tot een plein. Vanuit dat plein wordt een stervormig stratennet ontworpen.

De Muinkmeersen boden een uitzonderlijke kans. (1838) Er werd eerst een voorlopig station gebouwd. Rond dit station werden twee pleinen gevormd: het huidige Graaf van Vlaanderenplein en het Frankrijkplein.

Tussen 1837 en 1846 werden de Keizer Karelstraat, het Sint-Annaplein en de Zuidstationstraat afgelijnd. Om het spoorwegstation vanuit de Sint-Pieterswijk bereikbaar te maken werd in 1844 de Marcellisbrug aangelegd.

De buurten rond de stations ontwikkelen zich in een recordtempo tot zeer levendige gehelen. Luxewoningen staan er naast winkels, horeca. De Jardin Zoologique werd nabij het Zuidstation aangelegd in 1851.

De stedenbouwkundige aanleg van de stationsomgeving is de vertaling van het grote belang van dit gebouw voor de stad.

De werken in de omgeving van het Zuidstation staan in het perspectief van stadsesthetiek. De overheid legde een strikt programma op voor de gevelarchitectuur. Dit verklaart het eentonig karakter van de verbrede Brabantdam (1822) en Lammerstraat (1837), de Keizer Karelstraat (1837-1843) o.a., de Vanderdonckgalerij (1852) en het Graaf van Vlaanderenplein (1869).

De economische opleving die zich in de tweede helft van de 19de eeuw voordoet, betreft aanvankelijk vooral de dienstensector (handel, financiering). De modernisering en de mechanisering in de industrie komen eerder traag op gang.

Tussen 1846 en 1896 kwamen er te Gent 70 ondernemingen bij. Van 1896 tot 1910 nog 33 en 13 in de randgemeenten. Talrijke spinnerijen van katoen, vlas, jute en kemp, weverijen, ververijen en blekerijen wijzen op de belangrijke tewerkstelling in de textielsector. De grootste concentratie van textielverwer-

kende nijverheid wordt aangetroffen aan de rand van de binnenstad, waar de Leie aansluit op de Brugse Vaart en nabij het knooppunt Verbindingsvaart - Voorhaven.

Een belangrijke voorwaarde voor de industriële opleving was, onder andere, de ontwikkeling van nieuwe transportroutes en -middelen in de loop van de 19de eeuw.

De Verbindingsvaart dateert uit 1863. Het Houtdok werd ingehuldigd in 1881. De eerste steenlegging van de Voorhaven volgde op 11 juni 1882. Het Nieuwe Dok of Groot Dok (1890-1900-1923) en drie darsen werden gegraven.

De binnenscheepvaart kan via de Coupure, een deel van de Brugse Vaart, door het Verbindingskanaal (1863) het Kanaal Gent-Terneuzen bereiken. Zo kan de binnenscheepvaart het centrum ontwijken.

Aan de oostzijde van de stad heeft het station Oefeningsplein en het Handelsdok de plaats ingenomen van de vroegere fortificaties.

Het uitgebreid spoorwegemplacement ten noorden van het station van het Land van Waes is verbonden met het nieuwe Rabotstation (1872). Dit kwam er uiteindelijk nadat men sinds 1864 palaverde over het wel of niet combineren ervan met een eindstation voor reizigers gelegen aan de Brugse Poort.

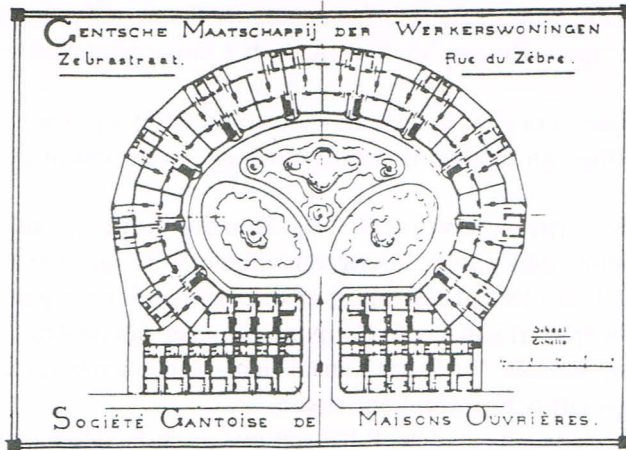
Via de ringspoorweg is er verbinding met het Sint-Pietersstation, de haveninstallaties en het regionaal spoorwegennet. Het Zuidstation fungeerde tegelijk als goederenstation, wat heel wat hinder veroorzaakte in de binnenstad. Het duurde nog tot 1925 voor de volledige Ringspoorweg rond Gent tot stand kwam. Maar het hele traject staat wel op de stadsplattegrond van Compyn en Soenen, gedateerd 1912, net als Darse I die pas in 1930 gereed kwam en de "Werkliedenkolonie" gebouwd in 1923...

De lokalisatie van de Werkliedenkolonie palend aan de Ringspoorweg en de vormgeving van de verkaveling aan het Grondwetplein, ten zuiden van het Sint-Pietersstation, tonen aan dat men bij de stadsuitleg steeds meer met deze belangrijke infrastructuurwerken rekening zal moeten houden.

De stadsuitleg van de Rabotwijk gebeurde vanaf 1874 onder impuls van de textielfabrikanten De Smet en de Hemptinne volgens een systeem van straten evenwijdig met en haaks op de begrenzende grote infrastructuren: Verbindingskanaal (1863) en Rabotstation (1872). De Sint-Jozefkerk werd opgericht op gronden van en onder impuls van de familie de Hemptinne.

Uiteindelijk wordt werk gemaakt van arbeidershuisvesting. De lokale huisvestingsmaatschappijen hebben daarin een cruciale rol gespeeld. De conceptie van de volkshuisvesting heeft daarbij een hele evolutie doorgemaakt.

In de tweede helft van de negentiende eeuw werd gedacht vanuit de ideale woning, die moest vermenigvuldigd worden tot het gewenste aantal. De eerste bekommernis was toen het opstellen van een 'typeplan'. Dit leidde tot gesloten bouwblokken, waarvan de breedte bepaald werd door de diepte van twee percelen voor arbeiderswoningen. Het was de meest efficiënte structuur om

zoveel mogelijk woningen op een zo klein mogelijk oppervlak in te planten. De bouwblokken zijn vrij lang (± 300 m) en soms heel ondiep (± 30 m). Tijdens het eerste kwart van de 20ste eeuw worden verschillende varianten op Burggraaves ontworpen voor een "familistère" (1852) gebouwd. Op zichzelf waren deze theoretische projecten veredelde vormen van pleinbeluiken. Karel Van Rysselberghe ontwierp een opmerkelijk hoefijzervormig complex voor de Zebrastraat (1908). Het concept moest de sociale controle bevorderen. De centrale groenpartij was geen ontmoetingsplaats maar veeleer een symbool van orde en hiërarchie.

Het oorspronkelijk ontwerp van O. en A. Vande Voorde voor de "Werkliedenkolonie" (1923) toont het centrale gazon dat ook voor het bleken van de was bestemd was.

Centrumvorming werd mede onder invloed van de ontwerpregels van Unwin en Parker nagestreefd.

De binnenkoeren van de twee grote flatgebouwen van Scheldeoord (1928-1936) zijn qua sociale controle vergelijkbaar met de Familistère van Godin te Guise. Oorspronkelijk trof men ook hier een groene oase zoals in de Zebrastraat.

Vanaf het begin van de twintigste eeuw werden voorbereidingen getroffen tot de wereldtentoonstelling van 1913. Veel van de ruimtelijke dynamiek, die zich rond het nieuwe Sint-Pietersstation manifesteert, kan hieraan worden toegeschreven. Ook het stadshart onderging een hele metamorfose in functie van het wereldgebeuren. Armand Heins' tekeningen illustreren de drang naar decoratieve stadsverfraaiing overvloedig.

In het centrum kunnen twee grote tendensen worden vastgesteld. Er wordt ijverig werk gemaakt van bredere en vloeiende verbindingen tussen het Zuid-

station en de Brugse vaart. Het bekende Zollikofer - De Vigneproject (1883), vormt hiervan een onderdeel. De St.-Michielshelling (1907-1908) vormt het sluitstuk in de transformatie van de Kuip en de verbinding Korenmarkt - Brugse Poort.

Terzelfdertijd worden de monumenten vrij gemaakt van wat men toen storende bijgebouwen vond. Lakenhalle en Belfort komen volledig vrij. De St. Niklaas-kerk volgt in 1907.

Het plan van Compyn & Soenen (1912 -1930?) toont vernieuwing in de stedenbouwkundige layout enerzijds door toepassing van stervormige knooppunten van straten of diagonale assen, anderzijds door toepassing van royale krommen.

Bij de arbeidershuisvesting wordt blijkbaar gezocht naar de meest economische oplossing waarbij de diepte van de bouwpercelen een maatstaf is voor het rendement.

Het hanteren van een vloeiende lijn, aangepast aan de toenemende snelheid van het verkeer, is nieuw. De Rooigemlaan, de kromming van de Gebroeders Van de Veldestraat (1905), de bocht van het Sint-Baafsplein naar de Botermarkt, in 1905 met nieuwe woningen in eclectische stijl afgelijnd, Koning Albertlaan, Koningin Astridlaan en de arabesken in en rond het Citadelpark laten een nieuwe stylistische voorkeur vermoeden.

Het typisch 19de eeuws gedachtengoed doofde slechts langzaam uit. De opvattingen over stadsverfraaiing culmineerden als het ware in de schetsen van Armand Heins. De stad wordt hierin voorgesteld als een pittoresk decor.

Terwijl straten op die manier hertekend worden, denken velen nog aan hygiënisch saneren en aan het creëren van een woon- en werkomgeving die aantrekkelijker is voor handel en burgerij. Maar in de industriestad wonen veel arbeiders. Gent heeft veel beluiken, te veel koertjes en cités. Men zal ze systematisch saneren. Tot in de jaren negentienzestig komt dit neer op slopen.

Van de 59.657 woningen in de Stad Gent dateerde in 1961 48,6 % van vóór het bouwjaar 1919. Gemiddeld 1 op 16 van het totaal aantal woningen van Gent was niet bewoond en een derde hiervan was onbewoonbaar. De onbewoonde woningen liggen geconcentreerd ten noorden en ten oosten van het stadscentrum.

Het slopen van beluiken kon enkel gelijke tred houden met het bouwen van vervangende en sociale huisvesting. Dit werd een prioritaire taak van de huisvestingsmaatschappijen.

Een groep arbeiderswoningen situeerde men dicht bij de fabrieken, terwijl tuinvijken op goedkope gronden buiten de stad konden opgericht worden. Een tuinvijk was niet bedoeld voor ongeschoolde fabrieksarbeiders, maar richtte zich tot de betere arbeiders of kleine bedienden, hoewel men bij de toewijzing dit onderscheid niet zo strikt kon hanteren.

Volgens de opvattingen van Raymond Unwin dienden tuinvijken een afwisse-

lende bebouwing te vertonen in een omgeving met veel groen. Naast het groen zien we:

- een afwisselend wegenpatroon,
- afwisseling in hoge en lage bouwvolumes,
- variatie in rooilijn met in- en uitspringende gevelwanden,
- afwisseling van openheid en geslotenheid door
- het ontwerpen van poortgebouwen en hofjes,
- met tuin- en plantsoenaanleg.

Het oorspronkelijk ontwerp voor de Werkliedenkolonie toont, naast voor-
noemde elementen, ook de typische centrumvorming onder invloed van de
ontwerpregels van Unwin en Parker.

De naoorlogse sociale woningbouw had in essentie niets veranderd aan de
huisvesting van de slechtst behuisden. Op het einde van 1926 waren er te Gent
nog 5.248 ongezonde of overbevolkte woningen.

Door de economische crisis en de hoge bouwrijzen werden in de jaren dertig
weinig initiatieven genomen om het woningtekort te verminderen. Toch wer-
den in de jaren 1920-30 veel stedenbouwkundige plannen opgevat, die pas na
de Tweede Wereldoorlog ideeën zullen aanbrengen voor nieuwe realisaties.

Na 1930 werd het tuinvijkmiddel verlaten ten voordele van de vrijstaande
hoogbouw in het groen.

- Waarbij de inplanting en de afstand tussen de gebouwen ingegeven werd
door bezonningsoverwegingen.
- Het recht op een, zij het minimale, woongelegenheden stond centraal.
- Daarnaast pleitten de modernisten voor collectieve voorzieningen voor cul-
tuur en gezondheidszorg.
- De vrijgekomen grondoppervlakte werd voorbehouden aan gemeenschappe-
lijke tuinen en parken.
- De verkeersscheiding, reeds in de kiem aanwezig bij de tuinvijken, werd
integraal doorgevoerd.

Tussen 1928 en 1936 bouwde het stadsbestuur zelf op vijf verschillende
plaatsen in de stad 702 woningen. De twee grote flatgebouwen van Schelde-
oord en vooral het Rustoord Van Hoorebeke zijn markante stijloefeningen op
de Nieuwe Zakelijkheid.

In tegenstelling tot de modernistische verticale verdichting, paste de Gentse
Maatschappij in de dertiger jaren een horizontale verdichting toe.

Na de primaire wederopbouw van het land na W.O.II nam de overheid diverse
maatregelen om de woningbouw te stimuleren. De belangrijkste stimuli daar-
toe waren de Wet De Taeye uit 1948 en de Wet Brunfaut uit 1949.

De Wet De Taeye verleende gunstige kredietvoorwaarden en premies om niet.
De premies waren zowel bedoeld voor particulieren die op eigen initiatief
handelden of via een sociale huisvestingsmaatschappij. De Wet De Taeye
stimuleerde het bouwen van ééngezinswoningen op goedkope gronden buiten

de stad maar voorzag geen gecoördineerd ruimtelijk ordeningsbeleid. De periode na de Tweede Wereldoorlog zal gekenmerkt worden door de groei van de stad naar haar voorsteden toe.

De Wet Brunfaut propageerde de gemeenschappelijke meergezins-huurwoning en voorzag aanzienlijke subsidies voor de stedenbouwkundige aanleg van sociale woonwijken. Daardoor stimuleerde de Wet Brunfaut grootschalige groepsbouw door sociale bouwmaatschappijen.

De moderne verkaveling moet volgens architect urbanist Gaston Brunfaut aan de nieuwe behoeften beantwoorden. Daarom:

- staan gebouwen vrij, tussen functionele groen- en sportzones, en haaks ingeplant ten opzichte van de wegen,
- worden woongelegenheden rationeel georiënteerd (zon, wind),
- wordt niet meer langs straten gewoond.

Gesloten bouwblokken zijn onaanvaardbaar omdat zij geen optimale bezonning toelaten. Strokenverkaveling laat adequate oriëntatie toe. Natuurlijk kan dat enkel op grote schaal...

Deze wet beoogde een directe verbetering van de woonvoorwaarden van de minstbedeelden door het voeren van een volwaardig huurbeleid naast het eigendomsbeleid van de Wet De Taeye.

De onderscheiden voorkeur van de twee grootste politieke partijen voor de eengezins-koop-woning enerzijds en de meergezins-huur-woning anderzijds, kwam duidelijk tot uiting in Gent.

De oprichting van de Heldenwijk op het eiland Malem en de urbanisatie van de Neermeersen zouden kunnen beschouwd worden als exponenten van respectievelijk de christelijke en de socialistische opvattingen inzake volkswoningbouw. Maar dit is een te eenvoudige voorstelling van de realiteit.

De Stedebouwkundige Diensten van de Stad Gent hadden reeds tijdens het Interbellum het plan opgevat om de waterzieke Neermeersen om te toveren tot een nieuwe wijk. Het Stadsbestuur besloot in 1951 de aanleg ervan te combineren met een groenzone in de Blaarmeersen en met het bouwen van de Watersportbaan.

In 1958 kregen diverse Gentse huisvestingsmaatschappijen opdracht om daar woongelegenheden te bouwen. Een derde ervan was voorzien als vervanging voor in de binnenstad te slopen ongezonde woningen.

De hoogbouw langs de Watersportbaan vormt geen alleenstaand voorbeeld, maar is wellicht de meest sprekende toepassing van de C.I.A.M.-principes te Gent.

- Hogere woondichtheden door hoogbouw.
- De (groene) open ruimten vergroten en de af te leggen afstanden verkleinen.
- Strikte scheiding van voetgangers en van mechanisch verkeer.
- Functionele zonering in woon-, werk- en recreatiegebieden.
- Een technisch-rationele benadering van het bouwen, gericht op licht, lucht en zon.

- Afwezigheid van privaat eigendom. De bodem behoort toe aan de gemeenschap.

Door de Wet van 7 december 1953 op de krotopruijing kreeg de stadsvernieuwing een nieuw impuls. De wet bood uitgebreide mogelijkheden om de historische centra te ontdoen van de krottenwijken maar verhielp het woonprobleem van de minstbedeelden niet. De oorspronkelijke bewoners werden zelden opnieuw gehuisvest in de vervangende hoogbouw. Over de bewoners werd alleen maar gedacht als over een te verplaatsen categorie.

Illustrerend voor de verwaarlozing van de bewonersbelangen waren twee saneringsoperaties ondernomen door het Gentse Stadsbestuur. De eerste betrof de sanering van het Pand.

Nog vóór 1960 werden in de wijk Groene Briel 205 krotten gesloopt. De Gentse Maatschappij voor Goedkope Woningen bouwde ter plaatse moderne flatgebouwen. Men zag toen vooral heil in massaal slopen en in grootschalige nieuwbouw volgens de opvattingen van de C.I.A.M.

Pandsgewijze renovatie en het vernieuwen van het bestaand patrimonium zullen pas in 1967 met de invoering van een saneringspremie aan de orde zijn. De zoektocht naar steeds meer parkeerplaats heeft een grote invloed gehad op de beleidsbeslissingen in de zestiger en de zeventiger jaren. Dat leidde in 1960 tot het slopen van het bouwblok tussen Belfort en Stadhuis. Het inkokeren van de Nederschelde tussen Gerard Duivelsteen en de samenvloeiing met de Leie, zal in 1963-1964 voor een bijkomend aantal parkeerplaatsen zorgen. Er was de parking achteraan de Inno en recent worden er verscheidene nieuwe gebouwd aan Sint-Michiels, Ramen, onder de Kouter en misschien naast het Belfort.

Overheidsinitiatief inzake stadsuitleg bleef beperkt. Het verkavelen en de nieuwbouwmarkt werden bijna volledig overgelaten aan particulier initiatief. Door de verscheidenheid van deze private verkavelingsinitiatieven verliep het suburbanisatieproces totaal ongeordend.

Vooraf in Mariakerke en Wondelgem worden de typische cul de sac verkavelingen in grote aantallen aangetroffen. De bouwgrondprijs vormt een doorslaggevende factor bij de aankoop van een perceel. In de binnenstad bedragen de eenheidsprijzen per vierkante meter bouwgrond (bron Anhyp) ongeveer 40 % meer dan het gemiddelde voor de agglomeratie en 80 % ten opzichte van het arrondissement. In de noordelijke gemeenten ligt het prijsniveau lager dan in de zuidelijke gordel (St-Martens-Latem, Melle, Destelbergen)...

Een onderzoek naar de nieuwe bouwlokalisaties in het Gentse stadsgewest bracht aan het licht dat er eigenlijk slechts voor 20 % sprake was van suburbanisatie (vanuit het centrum naar de banlieue) en voor 50 % van rurbanisatie (vanuit de randgemeenten naar de stadsrand). De gemiddelde verhuisafstand bedraagt in vogelvlucht amper 3 km en 75 % van de bouwers blijft binnen een straal van 4,6 km.

Het fenomeen van de hybridisering neemt er alsmear toe. Daarmee wordt bedoeld op het verschijnsel dat de stilistische zuiverheid van stedenbouwkundige ontwerpen heeft plaats gemaakt voor een visuele rijkdom die is gebaseerd op ongelijksoortigheid en veelvormigheid.

BESLUIT

Uit het chronologisch relaas van de stadsontwikkeling sinds de tweede helft van de negentiende eeuw is er meer dan één duidelijke verschuiving van de aandacht (de verheerlijking) af te leiden. Het gaat om meer dan loutere accentverschuivingen, om nieuwe visies, denkoefeningen en werkvelden die leiden tot specifieke interventies in het stedelijk milieu. Bepaalde topics komen met een interval van enkele decennia terug in de belangstelling; zoals de filosofie rond de afwikkeling van verkeersstromen. Globaal evolueerde de bekommernis van de bewindslieden van het verbeteren van de stadsesthetiek, de stadsverfraaiing en de stedelijke hygiëne (\pm 1860) over het realiseren van verkeersdoorbraken en vlotte verbindingen (1880 - 1920) naar volkshuisvesting en het welzijn van de massa (1920 - 1950). De acteurs op het toneel van het stedelijk beheer interesseerden zich niet meer voor zoiets als het 'vraagstuk van de kunst en de schone vorm'; het ging hen meer om het begrijpen en beheersen van de gedragingen en de levensuitingen van de bevolking, waarbij het functioneren van de stad geleidelijk in beeld kwam. (VAN DANSIK D., DE GRAAF J., TAVERNE E., 1984, p.24) Grote infrastructuurwerken (1950 - 1970) en functionele zonering (1963) winnen aan actualiteit tijdens de 'golden sixties'. Met de economische crisis verschuift de aandacht van stadsuitbreidingen naar binnenstedelijke vernieuwing en vormgeving. Politici vinden een tegengewicht in sociale stadsvernieuwing (1981) en het debat rond het dilemma structuurplanning op mesoniveau versus esthetisch contextuele benadering vanuit het microniveau. In 1979 werden de 'beeldkwaliteitsplannen' geïntroduceerd. (HUYGHEBAERT P.) Hiermee werd opnieuw het instrumentarium van de stadsesthetiek bovengehaald, hetgeen een andere rol van de overheid veronderstelt, namelijk één van kracht en onafhankelijkheid. Beeldkwaliteitsplannen verwijzen impliciet naar het prangend dilemma van de stedelijke overheid als bemiddelaar tussen privaat en openbaar domein en dito belang. Met de toenevende privatisering en de overheid die haar investeringen steeds meer terugtrekt, wil deze zich beperken tot de essentie, tot het formuleren van de grote beleidsopties. Deze monden in 1991-1994 uit in een beleidsrapport met de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingsstructuur ("het ROS") en de voorgenomen prioriteiten. Eind 1997 wordt de aandacht toegespitst op de vraag naar de toekomstige impact van technische innovaties en van de daarmee samenhangende maatschappelijke verschuivingen op structuur, functioneren en vormgeving van de stad.

Interfererend met vermelde tijdgebonden “hot topics”, maar toch relatief autonoom, blijken stedenbouwkundige stijlfiguren een eigenzinning zelfstandig bestaan te leiden, volgens wetmatigheden die conceptueel niet ingegeven zijn door het lokale beleid.

BRONNEN

- ANDRÉ COENE & MARTINE DE RAEDT (ed.): Bijdragen tot de stadsontwikkeling van Gent 1560 - 1990. Gent, 1990. Met uitgebreide literatuurlijst.
- HUYGHEBAERT P., Bouwrichtlijnen. Een alternatief voor het B.P.A.? In Planologisch Nieuws, ...
- HUYGHEBAERT PIERRE en DE MULDER JOS, Bouwrichtlijnen, een andere benadering. In A+, ...
- LEFEBURE JO, De idee van Gent. Of het geestelijk beeld van een stad. In het themanummer Gent van de losbladige uitgave Ruimtelijke Planning, Katern nr. 4/1996, Kluwer Editorial.
- LOECKX ANDRÉ, Het huis en de baan. Moderniteit en wonen in Kabylie. In Wonen tussen gemeenplaats en poëzie. Opstellen over stad en architectuur, onder redactie van Hilde Heynen. Uitgeverij 010, Rotterdam, 1993.
- VAN DANSIK D., DE GRAAF J., TAVERNE E., Parijs, een kritische regio. In Wonen - TA/ BK 10-11, 1984, p. 15-53)
- VERSCHAFFEL BART, De verpulverde stad. Over het wonen en de logica van het netwerk. In De Beschikbare Ruimte - Reflecties over bouwen, Lannoo, Tielt, 1990, p.23-35.
- VERSCHAFFEL BART, Gent (het centrum als breukvlak). In Vlees en beton, nr. 28-29, 1995, p.83-94.

André COENE en Martine DE RAEDT

Nota van de Redactie

Aan dit artikel waren tal van afbeeldingen (straatplannen) gevoegd. Spijtig genoeg leenden ze zich niet tot reproductie, ze zouden totaal onleesbaar geweest zijn, ook al wegens het feit dat ze sterk moesten verkleind worden.

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHES N° 393 EN 394

Op 1 februari 1906 stelde Armand Heins in het Frans, in de rubriek "Beeldhouwwerken - Museum voor Stenen Voorwerpen - XIIIe eeuw" 2 fiches op.

Fiche 393 - Mannenhoofd, stenen console afkomstig van het Utenhovesteen

Dit gebeeldhouwd hoofd en dat dat afgebeeld wordt op Fiche 394, zijn afkomstig van het Utenhovesteen, een ruim patriciërshuis dat beschreven wordt op Fiche N° 41.

Het schijnt gediend te hebben als console onder een van de balken van deze woning.

Het jong mannenhoofd met een vrijmoedige blik, bekroond met een bloemenkrans, is gebeiteld uit een blok blauwe steen, waarschijnlijk Doornikse. Het haar daalt tot over de slapen

en de lokken zijn opgerold ter hoogte van de kin; ze zijn kort geknipt op het voorhoofd. Deze haardracht is identiek aan deze van een mannenfiguur ten voeten uit, gegraveerd op een vloersteen van het Museum voor Stenen Voorwerpen en gedateerd 1272.

Afgezien van de sculpturale schoonheid, heeft dit stuk een groot belang omdat de primitieve polychromie opgeluisterd met verguldsel, vrijwel intact gebleven is.

Deze console werd in 1901 gevonden in een muur van het oud Utenhovesteen bij de werken, geleid door de heer architect Dierkens, voor rekening van de Coöperatieve Vooruit. Deze heeft het geschonken aan het Museum voor Stenen Voorwerpen.

Fiche 394 - Vrouwenhoofd, stenen console afkomstig van het Utenhovesteen

Dit mooi vrouwenhoofd dat een console moet gevormd hebben zoals dat van de jonge man die er de tegenhanger van is (zie Fiche 393), werd geschonken aan het Museum voor Stenen Voorwerpen door de heren Vander Ghote, brou-

tiek aan deze van het mannenhoofd van Fiche 393. Het werd gemaakt in dezelfde tijd als het mannenhoofd, zoals blijkt uit de studie van de details, zoals het kostuum en de haardracht. Dit laatste herinnert duidelijk aan de kap die het vrouwenhoofd omkadert dat gegraveerd is op de vloersteen die gereproduceerd werd in de catalogus van Baron Béthune (n° 6; *Pater et Filia*), 1272.

Alle details kloppen om deze console te situeren in de XIIIe eeuw. Het gelaat, de buitengewoon expressieve vaste, wilde blik, vormen een prachtig beeldhouwwerk.

Men vindt er bijna onzichtbare sporen van polychromie in terug.

HET GENTS KERKEPAD (Vervolg)

SINT-PAULUSKERK - Smidsestraat

Het gebied dat nu deel uitmaakt van de Sint-Paulusparochie behoorde vroeger tot de parochie van Sint-Pieters-Buiten. Na de afsplitsing van Sint-Coleta in 1894, volgde in 1902 de stichting van Sint-Paulus.

Het idee voor de oprichting van een nieuwe parochie dateert reeds van voor de eeuwwisseling. Met dat doel voor ogen liet Mgr. Stillemans in 1899 enkele huizen aankopen op de Kortrijksesteenweg.

De Staat erkende Sint-Paulus als zelfstandige parochie bij Koninklijk Besluit van 25 november 1902.

Twee maand later, meer bepaald op 23 december, volgde de canonische op-

richting. Daartoe schreef bisschop Stillemans in zijn stichtingsoorkonde:
"Inziende de vurige begeerte der geloovigen bewonende den Kortrijkschen steenweg, onder de parochie van Sint-Pieters-buiten te Gent, en de altijd aangroeiende bevolking dezer parochie;

Beoogende de meerdere eere Gods en het geestelijk welzijn onzer diocesanen;
Gebruik makende van onze Bisschoppelijke macht, volgens de voorschriften van het H. Concilie van Trente;

Gehoord hebbende onzen Synodalen Raad en de Eerwaarden Heer Pastoor van Sint-Pieters-buiten;

Met toestemming van het Kapittel;

Hebben wij goedgevonden de parochie Sint-Pieters-buiten in twee deelen te spleiten.

Wij stellen dan vast dat de parochianen die wonen op den Kortrijkschen steenweg en de aanpalende straten zullen uitmaken de nieuwe parochie, geplaatst onder de bescherming van den Heiligen Paulus.

Deze parochie, die, op ons verzoek, door de burgerlijke oppermacht erkend is geworden, zal voor grenzen hebben de linietrekking door dezelve oppermacht, op onze aanduiding, voorgeschreven, als volgt;

1° noordwaarts: eene lijn loopende derzijds van de Citadellaan en door de groote parkdreef tot de Parklaan;

2° oostwaarts: het midden van de Parklaan tot aan de spoorbaan van Gent op Brugge;

3° zuidwaarts: de spoorbaan van Gent op Brugge;

4° westwaarts: de Leie, van af genoemde spoorbaan tot aan de Citadellaan.

Wij gebiedten dat de inwoners van de opgerechte parochie voortaan als geestelijken Vader en Herder zullen aanzien den Eerwaarden Heer Emiel Van Wambeke en al zijn wettelijke opvolgers.

In de nieuwe parochie kerk zullen de kinderen gedoopt worden, in hunne plichten onderwezen en tot de eerste communie aangenomen worden;

daar ook zullen de huwelijken volgens het H. Concilie van Trente plaats hebben, daar zullen de lijkdiensten en alle andere kerkelijke plechtigheden gedaan worden; daar zullen de inwoners aan hunne paaschplicht voldoen.

Dit besluit zal afgelezen worden, den zondag 28 december 1902, onder de Hoogmis, op den predikstoel, in de parochiale kerk van Sint-Pieters-buiten, en later in de parochiale kerk van Sint-Paulus, te Gent; het zal in de archieven van beide kerken bewaard blijven.

Gegeven te Gent, onder ons handteeken, onzen zegel, en de tegenteekening van onzen secretaris, den 23 december 1902."

Wegens de afwezigheid van een kerkgebouw diende de plechtige aanstelling van E.H. Van Wambeke, op 29 december 1902, door te gaan in de Sint-Baafskathedraal.

Pastoor Van Wambeke was nu wel pastoor van de Sint-Paulusparochie, maar dan zonder een kerk, zonder een school, zonder inkomsten en met slechts een voorlopige pastorie ter zijner beschikking.

Met de toestemming van de pastoor van O.L.Vrouw Sint-Pieters mocht de zondagsmis gevierd worden in Kapel Schreiboorn aan de Kortrijksepoortstraat. Daarentegen moest men voor de begrafenissen een beroep doen op de kerk van Sint-Pieters-Buiten.

De eerste vergadering van de kerkraad van Sint-Paulus vond plaats op 8 maart 1903. Van dan af kon de pastoor op zoek gaan naar een geschikt terrein voor het bouwen van een kerk naast het zoeken naar een architect, een aannemer, de nodige fondsen en de vereiste vergunningen.

In november 1903 besloot Mgr. Stillemans tot het bouwen van een hulpkerk. Daartoe huurde de parochie een perceel grond in de Smidsestraat dat eigendom was van Mr. L. Van Hoorebeke. De huurprijs bedroeg 791,20 fr. per jaar.

Architect Valcke tekende de plannen voor de voorlopige kerk.

Op 20 oktober 1904 vroeg de pastoor aan de stad de toelating voor de oprichting ervan.

Na aanbesteding werden de werken toegewezen aan Octave De Wulf uit Gent voor 18.250 fr.

Ondertussen had het schepencollege de wettelijk voorziene tijd van veertien dagen waarbinnen zij een antwoord kon sturen, laten voorbij gaan. Om die reden deed men een aanvraag bij de Bestendige Deputatie die de toestemming tot bouwen afleverde op 9 juni 1905.

Van haar kant liet het Gents schepencollege de zaak zolang aanslepen zodat er zelfs op 24 december 1904 een proces-verbaal werd opgesteld waarin men vaststelde dat aannemer Octave De Wulf "langs de openbare weg een gebouw oprichtte, zonder voorafgaandelijke toelating van het College van Burgemeester en Schepenen."

De stedelijke toelating kwam er uiteindelijk dan toch.

De houten kerk kon op 19 maart 1905 voor de eredienst opengesteld worden, dag waarop Z.E.H. aartspriester De Bock ze inwijdde. Het gebouw kon achthonderd personen bevatten. De toren reikte 24 meter hoog. Het koor en de sacristie waren in metselwerk opgetrokken.

Daar de kerkfabriek niet over de nodige fondsen beschikte besloot pastoor Van Wambeke dan maar zelf het geld bij te passen. Hij betaalde aannemer De Wulf het verschuldigde bedrag van 20.000 fr.

Bezat de parochie nu een hulpkerk, ondertussen had men niet stilgezeten en waren de plannen voor het optrekken van een definitieve kerk reeds druk besproken. Voor het inplanten van deze kerk kwamen drie plaatsen in aanmerking. Een eerste plaats lag in de buurt van de Meersstraat, de tweede was een perceel gelegen op de hoek van de Kortrijksesteenweg en de Koningin Elisa-

bethlaan en de derde was het terrein waarop de huizen stonden die eerstijds door de bisschop waren aangekocht. Omdat men niet onmiddellijk de knoop kon doorhakken, vond men er dan maar niet beter op om voor alle drie de plaatsen een aanvraag in te dienen voor het bekomen van een vergunning tot aankoop en tot bouwen.

Voor de plannen deed men terug een beroep op architect Valcke. Ten langenaatste besliste men de nieuwe kerk op te trekken in de buurt van de Meersstraat.

Nog tijdens de voorbereidingen kwam de Eerste Wereldoorlog roet in het eten gooien. Na het beëindigen van de wereldbrand leek het er op dat de nieuwe kerk er niet al te vlug zou komen. Het bouwen was inmiddels heel wat duurder geworden.

De toenmalige pastoor De Groote besloot toen maar de houten kerk te laten herstellen en versterken en ze bovendien te laten herschilderen. Die werken zagen hun voltooiing in 1924 en kostten 25.000 fr.

Maar de nieuwe kerk zou er toch komen. Door bemiddeling van de bisschop stonden op 27 november 1927 de Dames van het Christelijk Onderwijs een deel van hun hof af om daarop de kerk te bouwen. Aan architect Valcke werd gevraagd een plan te tekenen voor een kerk in romaanse stijl, met één beuk zonder zuilen en iets groter dan de voorlopige kerk.

De stad stelde een toelage ter beschikking van 300.000 fr.

Na aanbesteding wees men op 28 februari 1930 de werken toe aan Florimond Bruxelman uit Ledeberg voor een bedrag van 2.750.180,40 fr.

Tijdens de bouw moest één derde van de houten kerk afgebroken worden.

Op zondag 29 juli 1930 kwam Mgr. Coppeters plechtig de eerste steen leggen. Bij die gelegenheid werd een koker ingemetst met daarin een document met een herinneringstekst.

Na afwerking bedroeg de totale kostprijs, zonder het meubilair, 3.652.602,39 fr.

De Sint-Pauluskerk werd plechtig geconsacreerd op 17 september 1931.

Ze heeft een totale lengte van 37 meter, is 12 meter breed en biedt plaats aan 1200 personen.

De gieterij Slegers-Causard uit Tellin bij Rochefort goot op 1 maart 1931 drie klokken die op 26 april daaropvolgend gewijd werden. Ze kregen de namen Antonius, Emilius en Johanna en wogen respectievelijk 1600 kg, 1100 kg en 800 kg.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog, meer bepaald op 25 augustus 1943, liet de bezetter de Emilius en de Antonius wegvoeren. Op 11 januari 1944 deelde de Johanna hetzelfde lot. De eerste twee klokken werden te Hamburg versmolten. Ook de derde klok versmolt men tot minder vreedzame doeleinden. Ter vervanging hin men in de toren een klein klokje met een gewicht van 50 kg en

dat afkomstig was van het klooster van O.L.Vrouw van Doornen te Eeklo. Het zou nog tot 15 september 1957 duren vooraleer de drie nieuwe klokken, gegoten bij de firma Michiels uit Doornik, konden ingewijd worden. Ze wegen respectievelijk 899 kg, 1091 kg en 1640 kg. Op 28 september, een week na de inwijding, werden ze in de toren opgehangen.

Het interieur

Het hoogaltaar en de twee zijaltaren, respectievelijk toegewijd aan het H. Sacrament (links) en aan O.L.Vrouw (rechts), zijn van de hand van De Jaiffe. De biechtstoelen werden vervaardigd door de heer Todt.

Het orgel, gebouwd door de firma Daem-De Vis uit Appelterre, werd ingewijd op 17 september 1931.

De parochianen schonken de kruisweg aan de kerk ter gelegenheid van de viering van kanunnik De Groote als 25 jaar pastoor van de parochie.

De veertien staties werden geschilderd door De Craemer en zijn ingewerkt in de muur.

De zeven obiïts in de linkerbeuk en de zes kleinere obiïts in de rechterbeuk zijn afkomstig van oude adellijke families.

De kerk bezit heel wat geschilderde glasramen.

Langs de linkerzijde:

In de doopkapel, achteraan in de kerk, drie glasramen met de voorstelling van: "De kindermoord te Bethlehem", "Het doopsel van Jezus" en een "Doopseltoediening".

Boven de biechtstoel, links: "De verloren zoon".

Boven een vlakke muur: "De goede moordenaar", van de hand van Camille Ganton-De Four uit Gent.

Boven de biechtstoel: "De goede herder".

In de kruisbeuk, boven de kruiswegstaties: "Het eerste Concilie van Jeruzalem", "De schipbreuk van Paulus" en "De onthoofding van Paulus".

In de kruisbeuk, een groot roosvenster met centraal "Christus Pantokrator". De tien glasramen die de rozebladeren vormen stellen respectievelijk voor (in de richting van de uurwerkwijzers): de adelaar van Johannes, de profeet Zacharias, Thomas van Aquino, de stier van Lucas, de profeet Micheas, de menselijke figuur van Mattheus, de profeet Ezechiël, de leeuw van Marcus, de H. Augustinus en de profeet Daniël.

In de H. Sacramentskapel, drie glasramen met: "De Emmaüsgangers", "Het Laatste Avondmaal" en "De steniging van de H. Tarcisius".

Langs de rechterzijde:

Achteraan in een nis: een Ecce Homo en Gethsemani.

Boven de biechtstoel: "De Farizeeër en de Tollenaar".

Boven de sacristiedeure: "De verloochening van Petrus".

Boven de biechtstoel: "De rouwmoedige zondares".

Boven de kruisweg, drie glasramen: "De stening van Paulus", "Het afscheid van Paulus en Barnabas" en "De weg van Damascus".

In de kruisbeuk, een groot roosvenster met centraal "De kroning van Maria in de hemel". De tien glasramen die de rozebladeren vormen stellen respectievelijk voor (in de richting van de uurwerkwijzers): Sedes sapientiae, Spéculum justiae, Turris Davidica, Porta caeli, Rosa mystica, Lelium incomparabile, Stella matutina, Turris eburnea, Vas honorabile, Arca foederis.

In de zijkapel, drie glasramen: "De boodschap", "De kruisafneming" en "De ten hemelopneming".

Boven het hoofdaltaar bevinden er zich vijftien geschilderde glasramen. De middenste negen zijn van de hand van M. Gaston, de zes overige werden later bijgevoegd. Ze stellen voor, van links naar rechts: de H. Lucia, de H. Georgius, de H. Rosalia, de H. Emilius, de H. Antonius, de H. Bavo, de H. Jozef, de H. Drievuldigheid, de H. Paulus, de H. Livinus, de H. Honoratus, de H. Raymondus, de H. Theophilus, de H. Ludovicus en de H. Joanna.

De middenste negen glasramen herinneren vooral aan de plaats waar de kerk gebouwd werd en aan diegenen die bijdroegen tot de oprichting ervan: Sint-Jozef - patroon van België, Sint-Bavo - patroon van het bisdom Gent, Sint-Antonius als herinnering aan Mgr. Stillemans, Sint-Emilius als herinnering aan pastoor Van Wambeke, Sint-Paulus - patroon van de kerk, Sint-Livinus - patroon van de Stad Gent, Sint-Honoratius als herinnering aan Mgr. Coppieters en Sint-Raymondus als herinnering aan pastoor De Grootte.

BIBLIOGRAFIE

- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het Cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4 nc - Stad Gent, p. 293.
- Ideler Adrienne: "Een gemeenschap groeit" en "De luister Gods", in: Sint-Pauluskerk - Gent. Jubelboek 1931-1981.

David MAES
(t vervolgt)

DE GENTSE MENTALITEIT (Vervolg)

Vervolgartikelen zijn steeds een hachelijke zaak. Het gevaar van "déjà vu" loert om de hoek. Hoe dan ook, nog vooraleer mijn artikel over de Gentse mentaliteit (GT 27e jaargang nr. 2) daadwerkelijk verschenen was schoten mij andere voorbeelden door het hoofd. En wie weet zijn sommige ervan wel goed genoeg om ook eens aan een groter publiek voorgelegd te worden? Proberen dus!

Eerst even kort herhalen. We namen als uitgangspunt voor onze beschouwingen de veel voorkomende gewoonte van Gentenaars om " 't 'n es nie slecht" over iets te zeggen waar anderen wellicht gewoon " 't is goed" of zelfs " 't is heel goed" zouden zeggen. En we leidden daaruit, na wat intellectuele acrobatische weliswaar, af dat de typische Gentenaar eigenschappen bezit die we kunnen omschrijven als: droog, lakoniek, sarcastisch, ontluisterend, niet vlug op hol slaand, enz...

Wel, hier volgt dus het aanvullende materiaal, ter wille van de overzichtelijkheid weer eens (ietwat kunstmatig) ingedeeld in korte commentaren, anecdoten, fictieve dialogen, gevlugelde uitdrukkingen, moppen en tenslotte wat persoonlijke inbreng.

Korte commentaren

- De zoveelste variante van "nie slecht". We willen van iemand zeggen dat hij niet dom en wie weet, misschien wel echt slim is. We zeggen dus: " 't 'n es gienen uil". Bemerkt terloops dat Gentenaars blijkbaar van uilen houden. Waar een andere Vlaming voor "in benarde omstandigheden zitten" zal zeggen: we zijn in den aap gelogeerd, is een Gentenaar "in den uil gelogeerd".
- Wanneer iemand problemen heeft kun je hem troosten door te verwijzen naar andere sukkelaars die het nog erger hebben. In mijn prille jeugd jaren vervulden "d'oarme kinderkes in Indië of in China" die nuttige rol. Tegenwoordig kan men bv. gewoon zeggen "Oas de moar gezond zijt" of "beter dad' of een biën gebroken". Maar natuurlijk kun je ook deze troostende woorden uitspreken in omstandigheden die toch maar verdacht zijn (en een Gents karaktertrekje zal erin bestaan dat af en toe toch eens te riskeren). Zo zeg je iemand wiens huis in brand staat best niet "Oas de moar gezond zijt" en wie een schedelbreuk heeft zal "beter dad of een biën gebroken" maar matig appreciëren.
- Wie iets gepresteerd heeft waarop hij nogal fier is kan in Gents gezelschap best toch maar voorzichtig zijn. Als hij het er te dik oplegt, riskeert hij commentaren als "zuu fier of ne pirdekeutel" of "den diene mee zijn kirmes-tohte".

- Wie het eeuwige ethische vraagstuk egoïsme versus altruïsme wil oplossen kan misschien inspiratie zoeken in het gezegde "die veur zijn eige zurgt zurgt veur ne goeie vriend".
- 'k Herinner mij dat ik het ooit in "Nero" las ('t ging over een nijlpaard, maar het wordt ook op een wijd geeuwende mens toegepast): "Gieuwd ezuu nie, 'k zie de voerenge van uh moage".
- Wie emotionele problemen van romantische aard heeft kan raad vinden in enkele Gentse gezegden, al zijn die eerder robust dan subtiel te noemen: "Ge keun zuwel iene girre zien mee cens of zonder cens" en "De beste remedie tegen een mislukte liefde es een vessche"...
- En iemand met gezondheidsklachten kan jammeren: "Ja, ge keun veel afzien ier dadde schuune duud zijt".

Anecdotes

Er zijn er maar twee, dus ze mogen iets meer uitgesponnen worden.

- Een vriend van mij, niet-Gentenaar, die al in de eerste aflevering vermeld werd, komt naar de recente tentoonstelling in de Sint-Pietersabdij over het ontstaan van Gent kijken. Hij beweegt doorheen de verschillende zalen, spontaan op ongeveer hetzelfde ritme als een andere man. Plots ziet hij een deurtje, duwt er gewoon even tegen en... het deurtje gaat open. Het blijkt uit te geven op een soort met bloemen begroeid prieeltje, dat bovendien uitzicht op de stad biedt. Verrukt zegt mijn vriend tot zijn "medeganger": "Dat deurtje is open!" De ander bekijkt hem, vertrekt geen spier, zegt: "Es 't woar mijne joengene?" en zet onverstoort zijn tocht verder.

De volgende anecdote zal naar ik vrees op papier niet veel indruk maken. Je moet ze gewoon meegemaakt hebben. Toch even proberen.

- Ik werk als ambtenaar in Brussel. Geruime tijd al was me een andere man opgevallen die - vrij zeldzaam in dat midden - ALTIJD Gents sprak. Omdat ik dat sympathiek vond had ik zelf al enkele keren een babbeltje met hem gevoerd. Hij was "tijdelijk personeelslid" en kon dus op gelijk welk ogenblik afgedankt worden. Op een keer was dat met een collega van hem inderdaad gebeurd. "Mij hehn ze g'hehwen", vertelde hij mij, "moar aja" (en nu trok hij het allerernstigste gezicht dat ik mijn hele leven gezien heb of wellicht ooit zal zien) " 't es om da'k mijn wirk zuu goed doe". Ik moet bekennen dat ik door deze vreemde mengeling van onbeschaamd "stoefen" en dodelijke ernst even uit mijn lood geslagen was. Maar toen kwam meteen de "ontknoping": een gezicht dat hij trok van " 'k hê uh liggen ihn, moat!", waarbij hij zijn eigen gestoef meteen totaal relativeerde.

Ik durf zonder meer stellen dat deze zeer typische mengeling van zelfverheffing die men ogenblikkelijk ook meteen relativeert of zelfs totaal van de kaart veegt ons een kostbare sleutel tot het begrijpen van "de Gentse mentaliteit" levert.

Gevleugelde uitdrukkingen

- We zien aan iemands gezicht dat hij met opmerkingen bij een bepaalde toestand of gang van zaken zit. We moedigen hem aan door te zeggen: "Wel joenk, es 't er iets? Zeg het moar zul. G' het moar te spreken en uhwe mond goad open".
- We vernemen dat iemand niet goed gemutst is. We reageren met "Es 't hij slecht gezind? Hij hee tijd van blije te worden".
- Iemand aarzelt aan tafel om zich nog eens te bedienen. We zeggen (liefst als de betrokkene nogal lijvig is): "Speel moar binne, ge zij moager genoeg".
- Iemand die 's ochtends wellicht nog wat slaperig was heeft vergeten een bepaald kledingstuk dicht te doen. Twee uitdrukkingen met precies tegengestelde inhoud staan ons ter beschikking:
"Die leeft moe lucht hên" en
"Woar da nen duujen in huis es magt de venster opestoan".
- Commentaar op iemand waar we geen al te hoge dunk van hebben:
"Woar da ons Hiere zijn goe bruud in steekt" (eventueel aangevuld met: en al diene goeie pirdestront langst de stroate liggen - dit uiteraard in de tijd toen er inderdaad nog "pirdestront" op straat lag).
- Twee aanverwante uitdrukkingen waarmee men hetzij zichzelf, hetzij anderen kan troosten voor al of niet erge kwaaltjes:
"duu zijn es niets, moar duugoan es wad anders";
"ehwd zijn es niets, moar ehwd worden es wad anders".
- Uitzonderlijk iets in het Algemeen Nederlands. We vragen iemand iets en hij antwoordt wat verward en onduidelijk. Commentaar: "Sta daar niet zo binensmonds te kwispelstaarten".
- Eigenlijk een mini-anecdote. Ik ben op tocht met een wandelgroep. Ergens heeft een hond iets gedeponeed. Een bereidwillig lid van de groep waarschuwt ons: "Past op van da kleingeld da hier ligt". Interessant alvast voor psychoanalisten die inderdaad in het onbewuste een verband zien tussen geld ("het slijk der aarde") en... die andere dingen waar de aarde soms mee bevuild wordt.

Fictieve dialogen

- Een klassieker, in twee trappen nog wel. Iemand heeft weer een zo vanzelfsprekend mogelijke waarheid ten berde gebracht. We "prijzen" hem door pseudo-bewonderend te zeggen: "Hm, hm! Ge zij gij nog zuu dwoas nie of da' d' er uit 'n ziet".
En (de tweede trap), een middel om de waarheid van de eerste uitspraak te testen bestaat erin deze even om te draaien en te zeggen: "Ge ziet er gij nog zuu dwoas nie uit of da d'n zijt".

Als de betrokkene gewoon blijft doorglunderen ziet het er wel zeer bedenkelijk uit.

- Op de vraag "hoe es 't?" moeten er wel een bijna oneindig aantal voor ons onderwerp relevante antwoorden te geven zijn. Hier volgen er twee, met nog een derde in de "persoonlijke inbreng":

" 't Hee al beter geweest" (eigenlijk een relativering van "slecht" zoals we dat reeds van "goed" zagen), of

" Eigenlijk goed totda 'k uh tegekwame".

- En in diezelfde nogal scherp ironische trant. Je bent met een werkje bezig. Iemand vraagt: "Wille 'k uh een beetsje meehelpen?" Twee mogelijke antwoorden:

"Nie nie, loat moar, d'er es ezuu al misere genoeg op de wirreld", of

"Doe moar, binst doe de gien ander biestigheden".

Moppen

Zoals in het eerste artikel reeds opgemerkt moeten we met echte moppen (ter onderscheiding van al dan niet grappige "anecdotes" in ruime zin) spaarzaam zijn in deze context. Hier twee voorbeelden, waarbij mijn eigen voorkeur naar het tweede gaat.

- A gaat op ziekenbezoek bij B, van wie men hem verteld heeft dat het zijn laatste uren zijn. Tevens heeft men hem op het hart gedrukt niets te zeggen in de aard van "ge ziet er slecht uit", want dat zou hem alleen maar verder demoraliseren. Hij komt aan B's ziekbed.

"Ja, zegt B zelf, 'k zie d'er moar slecht uit ihn jonk?"

"Bij nie'g, repliceert A, ge ziet er gij zelfs goed uit veur ne mêns die op stirve ligt".

- A heeft voortdurend "den beverik". Hij gaat bij de dokter om raad. De dokter, die wel ziet hoe de vork aan de steel zit, vraagt:

"Drenkt eh gij vele messchiens, mijne vriend?"

"Bij nienok dokter, luidt het droevige antwoord, 'k smijte d'er veel te veel omverre".

En tot slot dan weer wat persoonlijke inbreng, met ook hier de opmerking dat ik geen originaliteit claim, maar dat het gewoon zaken betreft die ik niet BEWUST van anderen heb overgenomen.

- Terug naar de vraag "Hoe es 't?". In jongere jaren heb ik uiteraard geleerd dat men daar beleefd moet op antwoorden, bv. met "goed, en mee uh?". Ik had me dan ook uiteindelijk de gewoonte eigen gemaakt om er dit "en mee uh?" ALTIJD aan toe te voegen, ook als men bv. een lang uitgesponnen vraag stelde die

zeker niet in de eerste plaats op mezelf als persoon betrekking had. Voorbeeld: "Zeg, hoe es dat doar nog mee dienen boek die 'k uh al over mier dan vier moanden gelieënd heh?" Als je daar "goed en mee uh?" op antwoordt is de reactie van de andere kant uiteraard niet gegarandeerd enthousiast.

Ik maak ruzie met iemand (wat ruziemaken enz... betreft, zie verder in een kort ernstig - of NOG ernstiger - gedeelte). In de hitte van het gesprek zegt hij iets als "Gij annuzelirre". Ik onderbreek hem verontwaardigd: "Hela, beleefd zijn ihn! MENIER den annuzelirren oastemblijft!"

- Ik geef een voordracht met o.m. praktische oefeningen. Op het einde maak ik het mezelf en mijn toehoorders gemakkelijk met de woorden: "Ge zijdt allemoal bedankt en ik uuk".

Ruziemaken, discussiëren en kritiek

Een m.i. nog typische Gentse karaktertrek, die niet direct met het voorafgaande in verband staat, maar die wellicht belangrijk is en waarvan ik trouwens heel chauvinistisch ga toegeven dat ik hem zeer positief vind: een "echte" Gentenaar houdt wel van vrij discussiëren en zijn mening zeggen EN AANVAARDT DIT (normaal gesproken toch) OOK VAN DE ANDERE. Kortom, als hij zijn mening zegt en iemand anders bekritiseert op een min of meer eerlijke manier, ziet een Gentenaar dit niet meteen als een persoonlijke aanval. Zelfs vrij heftig discussiëren staat voor hem dus niet gelijk met ruzie maken. Ook hier zou ik op grond van persoonlijke ervaring durven zeggen dat mensen uit andere streken, en met name uit West-Vlaanderen, daar soms anders op reageren. Zij neigen er m.i. meer toe kritiek wel degelijk met persoonlijke aanval gelijk te stellen. Logischerwijze zijn Gentenaars voor hen dan ook "ruziemakers".

Even de ivoren toren van het afstandelijk beschouwen verlaten en dus ronduit pleiten voor het behoud van deze echte Gentse karaktertrek: onbepaalde en als het moet zelfs robuuste vrije meningsuiting.

Gentse voorzetsels

Het gaat over een aspect van het Gentse taaleigen, maar heeft voor de rest NOG minder met ons onderwerp te maken. Er zit echter te weinig stof in voor een afzonderlijk artikel, dus... vooruit dan maar.

Ik ontmoette ooit een dame die uit Antwerpen afkomstig was, doch reeds vrij lang in het Gentse gewoond had. Ik vertelde haar dat ik als kind "aan" de Bevrijdingslaan gewoond had. Ze knikte begrijpend en dat was het voor een tijdje. Achteraf bleek dat zij dit zo verstaan had dat ik in een zijstraat van de

Bevrijdingslaan gewoon had, terwijl ik wel degelijk bedoelde dat ik die straat zelf bewoond had. Met genoegen merkte ik onlangs dat dit wellicht typisch Gentse voorzetselgebruik nog niet uitgestorven is, toen ik in "De Gentenaar" las over iemand die "aan" de Ottogracht gewoon had (en ook hier wel degelijk in de betekenis van die straat zelf en niet een zijstraat).

Maar is nu de zaak afgedaan met te beweren dat Gentenaars "aan" zeggen waar iemand anders "in" of "op" zal gebruiken? Ik meen van niet. Had ik nu bv. wèl een zijstraat van de Bevrijdingslaan bewoond (bv. de Blazoenstraat), dan zou ik wellicht niet gezegd hebben dat ik "aan" de Blazoenstraat woon maar wel erin. Hoe zit dat nu? Mijn gevoel luidt als volgt: de Gentenaar "ziet" in zijn geest a.h.w. een leeg plan van het grote Gentse grondgebied. Daarop worden dan de grote straten en verkeersassen ingevuld, zeg maar de hoofdstraten. Die straten zijn voor hem dus de banen zelf. Achteraf (in tijd of in belangrijkheid) ziet hij "aan" die straten zowel huizen als zijstraten oprijzen. Hij ziet dus mensen die IN huizen of zijstraten wonen en zowel die huizen als die zijstraten liggen voor hem AAN de hoofdstraat, in dit geval de Bevrijdingslaan.

Iets anders nu. De gemeente die ik thans bewoon heet De Pinte. Ik woon dus... OP De Pinte(!?). Andere mensen wonen op Drongen, op Mariakerke, op Zwijnaarde. Juist? Maar niemand woont OP Gent. Ook niet op Antwerpen, op Brussel of op Brugge. En evenmin op Oudenaarde, op Deinze of op Gavere. Zal men bv. zeggen: hij woont op Eke, op Wachtebeke, op Nazareth? Ik weet het niet goed, al zegde ik tot vijf jaar geleden wel: ik woon op Ouwegem (= deelgemeente van Zingem).

Het scenario dat bij dit alles voor mijn geestesoog verschijnt is ongeveer dit. De Gentenaar ziet zichzelf IN het centrum wonen, symbolisch op een ietwat verheven plek. Gemeenten in de periferie ziet hij letterlijk of figuurlijk als lager gelegen. Een Gentenaar die daarheen verhuist daalt dus op die gemeenten neer, hij gaat er OP wonen. Het criterium is dus vlug gevonden: men kan OP gemeenten wonen in zoverre men ze, objectief of subjectief, ziet als deel uitmakend van de "invloedssfeer" van de grotere centrale stad, Gent dus.

Maar is dit gebruik van "op" nu typisch Gents? Ik denk het wel. Ik geloof niet dat de Antwerpenaar van iemand zal zeggen dat hij op Ekeren of op Kapellen woont.

Zeker i.v.m. dit laatste, nogal spectaculaire onderwerp, maar uiteraard ook betreffende het ganse artikel ontvang ik graag (jawel, daar zijn we weer) kritische of bevestigende commentaar van de lezers.

Guy de MAERTELAERE

DEN STOCK TER VISCHMARCT EN DE WASSELINSTOL

Toen Karel de Grote op 4 december 771 tot koning, en later -op 25 december 800- tot keizer gekroond werd, verenigde hij onder zich het gehele Frankische rijk. Hij duidde zijn zoon Lodewijk (de Vrome) als enige erfgenaam aan. Nog voor zijn overlijden, op 28 januari 814, kroonde Karel eigenhandig zijn zoon op 13 september 813. Van dan af oefende deze laatste daadwerkelijk de macht uit in het rijk.

Lodewijk de Vrome had drie zonen. In 843 bereikten zij een akkoord over de verdeling van het rijk in drie delen en dit op basis van een regime van "broederschap". Meteen zag ook het begrip feodaal of leenroerig stelsel het levenslicht.(1)

Door het steeds maar verder in leen geven van gebieden geraakte het oorspronkelijk omvangrijk Frankische rijk meer en meer versnipperd wat uiteindelijk leidde tot chaotische toestanden. In heel wat gevallen wist ten lange laatste niemand meer precies wat van wie was. Getuige daarvan zijn de talrijke processen die in alle lagen van het feodaal stelsel werden aangespannen over jurisdictiegeschillen.

Tot welke onoverzichtelijke situaties het feodaal stelsel kon leiden kan nog het best geïllustreerd worden aan de hand van een hedendaags voorbeeld nl. dat van de Belgische gemeente Baarle-Hertog en de Nederlandse gemeente Baarle-Nassau. De verschillende percelen grond waaruit deze gemeenten zijn opgebouwd liggen dermate ineengestrengeld dat het voor een buitenstaander onmogelijk is om uit te maken in welke gemeente hij zich precies bevindt. Gevallen waarbij de gemeentegrens -en in dit geval ook de landsgrens- dwars doorheen een woning loopt zijn geen uitzondering.(2)

Het was uiteindelijk het Frans Bewind dat paal en perk stelde aan het leenroerig stelsel. Voor hij op 21 januari 1797 door het Directoire uit zijn functies ontheven werd, slaagde Louis Gislain de Bouteville erin in één jaar tijd de feodaliteit in onze streken af te schaffen.(3)

Heerlijkheden en lenen konden zich onder diverse vormen voordoen. Veruit de meeste bestonden uit al dan niet bebouwde percelen grond. Daarnaast waren er heerlijkheden en lenen onder de vorm van een heerlijke rente of zelfs een ambt, zoals dat van erfelijk deurwaarder.

Was het feodaal stelsel hoofdzakelijk een plattelandsaangelegenheid, toch waren er in steden zoals Gent, zij het in veel mindere mate, ook onroerende goederen die onderworpen waren aan dit stelsel.

Een toch wel bijzonder leen te Gent was "*den stock ter Vischmarct*" en de daaraan verbonden Wasselinstol, waarvan we een denombrement (4) uit 1684 terugvonden in het Rijksarchief Gent - fonds Oudburg - nr. 797. Ook in zijn

“Gent van de oudsten tijd tot heden” - deel 2 - pag. 338/342, wijdt Frans De Potter enkele bladzijden aan dit leen. De door hem gedeeltelijk weergegeven tekst van een denombrement is duidelijk van oudere oorsprong.

Het denombrement uit 1684 werd opgemaakt door jonkheer François Guillaeme Musaert, heer van de parochies en heerlijkheden van Oultre, Maesdam, Dooremont, Margriete, enz. Deze verklaart in het bezit te zijn gekomen van het leen “*den stock ter Vischmarct*” en de daartoe behorende Wasselinstol door aankoop van jonkheer Denis van der Saeren. Het document vermeldt verder dat het leen werd uitgegeven door Boudewijn de 18de graaf van Vlaanderen in het jaar 1602 (“*in jaer XVIc en twee*”). Dit jaartal is duidelijk foutief daar de 18de graaf van Vlaanderen, Boudewijn van Constantinopel, regeerde van 1194 tot 1205. Vermoedelijk werd dus het leen voor het eerst uitgegeven in 1202.

Aan iedere heerlijkheid of leen waren er zowel rechten als verplichtingen verbonden. De rechten, zeg maar de inkomsten, die voortvloeiden uit het leen “*den stock ter Vischmarct*” was de Wasselinstol. Deze tol had betrekking op alle goederen die Gent “*incomen, uut ofte daerdoore vaeren, soo te water als te lande*”. De volledige tekst waarin de tol omschreven werd kon men in die tijd terugvinden “*inde trallie*” van het schepenhuis van de Keure.

Volgens het denombrement uit 1684 had de leenman van “*den stock ter Vischmarct*”, voortvloeiende uit de Wasselinstol, de volgende inkomsten:

- van elk voer haringen: zeven haringen
- van elk vat zeem: tien deniers
- van elke ame mede (5): twee deniers
- van elke ame (6) bier: een denier
- van elke vracht goederen of “*coopmanschap*”, aangevoerd met twee of vier paarden, zowel over het land of via het water: zes deniers
- van elke zijde vlees of spek: twee deniers
- van elke honderd stukken gedraaid houtwerk: vier stukken
- van elke honderd schotels, zowel tinnen, koperen of andere materie: vier stukken
- van elke honderd broden: vier broden
- van elk vat “weets” (7): acht deniers
- van elke waterkuip “weets”: twee deniers
- van elk vat honing: zestien deniers
- van elke pijp (8) zeem: zeven deniers

Blijkbaar werd er een onderscheid gemaakt tussen zeem en honing want een vat zeem bracht de leenman tien deniers op en een vat honing zestien deniers. Bovendien is er een aantal opvallende verschillen vast te stellen tussen de aan de tol onderworpen goederen, vermeld in het bij De Potter weergegeven denombrement en het document uit 1684. Ter vergelijking geven wij in bijlage 3 een overzichtstabel.

Volgens het denombrement uit 1684 mocht de tollenaar, bij twijfel over de

hoeveelheid goederen die de schipper of koopman aangaf, geen controle uitoefenen maar moest hij zich te vrede stellen met de beëdigde verklaring van de tolplichtige.

Verder vermeldt De Potter nog over de tol: *“Voor ieder schip, dat vier amen bevatte, kon de tol worden afgekocht door den leenhouder een ijdel vaartuig te geven van gelijke grootte. Zeem, mede, bier, schapen, koeien, ossen en aarden vaatwerk waren Wasselin’s tol schuldig. Vreemdelingen of marktbezoekers, die brood brachten binnen Gent, moesten eenen denier betalen voor 30 pond gewicht; maar bleven zij met dat brood eene gansche week op ‘t kraam, zonder huiswaarts te keeren, dan volstonden zij het met eenen halven denier. Wie minstens 25 schotels of teelen kwam venten, moest er eene van aan den tollenaar afstaan, maar had hij een minder getal stuks op zijn kraam, hij was tolvrij. Poorters van Gent, wonende buiten de vier stadspoorten, betaalden niets, gelijk de bewoners van de wijk des Oudburchs en de lieden, die op gronden waren gevestigd, afhingende van ‘s Graven kasteel.*

Was er straf voor den onrechtvaardigen tollenaar, deze mocht door koopman of schipper niet bedrogen worden; hij, die dit waagde, werd vrij zwaar op de duimen geklopt, wel niet met boete, maar met de betaling van den ganschen tol. Later, als de handel der stad meer uitbreiding genomen had, kwamen er nog eenige artikelen bij, zoals haring, en men gaf dan den tollenaar voor elke karrevracht zeven haringen.”

Dezelfde auteur meent dat de naam “Wasselin stol” ontleend werd aan de eerste leenhouder.

Tegenover de rechten of inkomsten stonden de verplichtingen. Zo was de leenman verplicht op verzoek van de baljuw van Gent dieven of dieveggen, veroordeeld tot de “stock” (9), ‘s morgens met het slaan van de werkklok uit de gevangenis te halen en hen tentoon te stellen in de stok samen met de gestolen goederen. Daar moest hij hen in bewaring houden tot aan de avondwerkklok. Wanneer hij een aan zijn toezicht onderworpen dief of dievegge liet ontsnappen kon hij van de baljuw van Gent een flinke uitbrander verwachten.

Voor de bewaking kon hij op de hulp rekenen van twee knapen die hem ter beschikking gesteld werden door de erfgenamen van Gheerolf Sersimoens en jonkvrouw vander Sickele, waarvoor hij hen jaarlijks een bedrag van vijf schellingen parisis moest betalen.

Interessant is dat het denombrement uit 1684 een beschrijving geeft van de stok: *“sijn(de) alhier te verstaen dat den stock wordt ghenoept den Iseren pellerijn vast ghemaect in (den) muer van het groot vleesch huys achter het huysen ghehaempt het galghen huysen welck iseren pellerin mitg(ade)rs den iseren drij pickel daer nevens staende zijn toe behooren(de) an desen leene en(de) het voors(eid) galghen huysen is jaerlicx schuldich an desen leene cheyns.”* Hieruit blijkt duidelijk dat de nu nog bestaande schandbank aan het

Groot Vleeshuis geen eigendom was van de stad Gent maar wel van het leenhof van de Kasselrij van de Oudburg waaronder het leen “*de stock ter Vischmarct*” ressorteerde. Naast de schandbank was er blijkbaar nog een ander straf-instrument op de Vismarkt aanwezig, namelijk: een ijzeren driepikkel. Daarenboven diende de gebruiker van het Galgenhuizeken een cijns te betalen aan de leenman.

Gedurende twee eeuwen waren de van Vaernewijcks de bezitters van het leen. De laatste mannelijke leenman van die familie was Jan van Vaernewijck wiens dochter Elisabeth het leen erfde. Zij huwde achtereenvolgens met Roeland Zoete en met Lieven de Grutere.

In 1541 was het leen voor een derde in het bezit van Joanna van den Eedtveld, dochter van Adolf en Louisa Zoete.

Tijdens de tweede helft van de 17de eeuw was de leenman Pauwel d’Hamere maar die verkocht het leen aan Denijs van der Sare. Deze laatste verkocht het op zijn beurt, voor 60 pond groten en twee soevereinen voor een gelag, aan Frans van de Vijvere bij akte verleden voor notaris Eeckhout op 8 februari 1682. Om onbekende reden ging de verkoop vermoedelijk niet door daar Denijs van der Sare amper enkele maanden later, op 29 mei 1682, terug voor dezelfde notaris verscheen en de “*stock ter Vischmarct*” voor 50 pond groten overliet aan Jacob-Octaaf van den Bogaerde, advocaat in de Raad van Vlaanderen. Ook met deze verkoop moet er iets fout gelopen zijn want vijf jaar later trad Denijs van der Sare terug op als verkoper in een akte verleden voor notaris Simoen Moureau. De nieuwe eigenaar was toen Frans-Willem Musaert.

In het begin van de 18de eeuw was Anna-Francisca Musaert, vrouw van Oultre, de tolhefster en stokhoudster. Achtereenvolgens kwam dan het leen in handen van Philip-Jan Bossier, erfgenaam van Anna-Francisca Musaert, en diens zoon Lieven. Tenslotte verkocht Lievens zoon, Philip-Jan - heer van Markette, de tol en de stok in 1787, met de toestemming van de regering, aan de stad Gent voor de som van 100 pond groten.

David MAES

NOTEN

1. Kroniek van België. Antwerpen, 1987, p. 138 e.v.
2. Tijdschrift Gemeentekrediet van België, nr. 155, januari 1986, p. 3/60.
3. Kroniek van België, o.c., p. 522.
4. Een denombrement is een document waarin een nieuwe leenman aan zijn leenheer verklaart in het bezit te zijn gekomen van het leen. Daarin wordt het leen beschreven alsook de rechten en de plichten van de leenman.
5. Mede: door gisting uit gekruide honing bereide drank (Van Dale: Groot woordenboek der Nederlandse taal). Dezelfde bron geeft nog een tweede verklaring voor mede of mee: afkorting van meekrap. Uit deze plant werd rode kleurstof getrokken.

6. Ame: 60 stopen of 240 pinten. 1 pint = 0,5766 liter (Dr Paul Vandewalle: Oude maten, gewichten en muntstelsels in Vlaanderen, Brabant en Limburg).
7. Weets: vermoedelijk van wede: kruisbloemig, thans bij ons zeer zeldzaam plantengeslacht met langwerpige bloemen en gele trosbloemen, vroeger als verplant gekweekt (Van Dale, o.c.).
8. Pijp= 438 liter (J. Decavele, R. De Herdt, N. Decorte: Gent, op de wateren en naar de zee).
9. De stok was een kooi of muilt waarin misdadigers, zoals dieven, en ook dronkaards in tentoon gesteld werden. De eersten gedurende drie dagen, samen met de gestolen voorwerpen ten einde deze door de wettige eigenaars te laten herkennen en konden teruggevorderd worden.

Bijlage 1

Roelant Zoete, alias van Lake, als man enden keerkelic vooght van jouffrauwe Lijsbette van Vaernewijc, fa mher Jans, mijner geselnede, gheeft over de groote van eenen leene, dat zu houdende es van mijnen gheduchten heere van zijnen casteele vander Ouderbourch te Ghend, ende es tszelve leen den stoc ter Viscckaerct te Ghend, met alzulcken rechten, diensten, vrijheden ende heerlicheden als ser toebehoirt; ten welcken leene behoirt eenen tol, die men heet Wasselins tol, ghelijc dien te vullen inde traille in scepenen huys vander kuere verclaerst staet, dats te wetene: van elcken voeder harincx, dat te Ghend compt, es men sculdich te hebbene zeven haringhen. Item van elck hondert broets, dat ten Coerenaerde compt, vier brooden. Item van elcker hamen biers, dat binnen Ghend compt ofte daer uyt vaert, twee mijten. Item van elcker tonnen Amboorghen biers, dat binnen Ghend compt, drije mijten. Item van elcken hondert ghedraeyt wercx, dat out es, ende binnen ghend compt, vier sticx; tbeste naer tbeste. Item van elcken voeder coerens, dat te Ghend compt, eenen penninck ps. Item van elcken vate weets acht penn. ps. Item van elcker watercuype weets twee penninghen p. Item van elcken vate seems XVI penn. p. Item van elcker pijsse zeems VII d. p. Ende es te verstaene van allen goede, dat van buyten in Ghend compt, ende gheen poorters goet en es.....

...Item es voort te wetene, dat de eerfachtighe van desen leene, zo wanneer de bailliu van Ghend heeft in vangheness diefven ofte diefveghen, metter proeye, ende men inden stoc steect, dan moet ic ter causen van desen leene de diefven ofte diefveghen bewaren drie daeghen lanc, dat es te verstaene dat mense metter weerclocke inden stoc brinct, ende metter weerclocke weder uyt doet. Ende waert bij alzo dat mij die voirn. diefven oft diefveghen, inden stoc geleverd wesende, ontghinghen oft dat ic se bij roeckeloosheden verlore, so moeste ic den bailliu van Ghend waer daer aff segghen up mijn leen, alzoet behoiren sal. Ende ter causen van desen leene es men sculdich den hoirs van wijlen Gheerolf Sersymoens ende jouffr. vander Zickele elcken vive scel paris siaers. Ende daer voren Gheerolf ende mejouffr voirn. moeten mij doen, zoe wanneer eenige diefven oft diefveghen comen, elck eenen knape, omme die te helpen wachten ende bewarene...

(Frans De Potter: Gent van de oudsten tijd tot heden - deel 2 - pag. 338/342)

Bijlage 2

Wij, Jan Bap(tis)te della faille, ruddere, heere van Huysse, hoochbailliu der casselrije van (den) Auderburch van Ghendt, kenne bij desen ontfanghen thebben van jo(nckhee)r Francois Guillaeme Musaert, heer van (de) prochie en (de) heerel(ijckhede) van Oultre, Maesdam etc., het denombrement van eenen leene dan of den teneur hiernaer volghet van worde te worde. Dit naervolgen is de grootte van een leene twel(cke) Ick francois Guill(aem)e Musaert heere van (de) prochie en (de) heerel(ichhede) van Oultre, Maesdam, Dooremont, Margriete etc. houden (de) ben van sijne Co(nincklijke) Ma(jesteyt) als Graeve van Vlaen(deren) van sijne Castele en (de) Auderburch van Ghendt, mij competeren (de) bij coope van jon(ckhee)r Denis van (der) Saeren, wesen (de) tzelve leen den stock ter vischmarct binnen deser stede van Ghendt met alsulcke rechten,

diensten, vrijheden en(de) heerlicheeden als daermede sijn gaende. Ten wel(cken) oock is toebehooren(de) een tol, diemen seght Wasselins tol uutghegheven bij baudewijn hoocher ghedachten(is) XVIII Graeve van Vlaen(deren) in jaere XVI c en twee, ghe(twelcke) den selfden ten vollen verclaert staet inde trallie van (den) schepen huysse van (de) keure. Te weeten van alle goederen die incomen uut ofte daerdoore vaeren, soo te water als te lande soo hier naer volghet. Eerst van elck voeder haerinc is men schuldich thebben seven haringhen. Item van elcken vaete seems thien deniers. Item van elck ame mee twee deniers. Item van d'ame biers een d(enie)r. Item van elcke voere goedts ofte coopmanschap, soo met twee als met vier peerden, tsij te water ofte te lande niet uut ghesteken nochte ghereserveert moet men betaelen ses deniers, en(de) bij aldien den tollenaere niet gheloofde en wilde de claeringhe van(den) schipper ofte coopman hoe veel goets sijn claeren(de) ofte in hebben(de), soo moet hem daermede te vreden houden maer sijn verbonden verclaers van eede te doen bij den tollenaere daer toe ansocht sijn(de). Item van elcke sijde vleesch ofte speck, oock gheslaeghen beesten, moet men betaelen van elck stuck twee deniers. Item van elck hondert ghedraeyt haudte werck is men schuldich vier stucken. Item van elck hondert schotelen soo van tin, cooper en(de) ander sorten hoedanich die souden moghen wesen, moet men hebben vier stucx. Item van elck hondert brooden vier brooden. Item van elcken vaete weets acht diniers. Item van elcke waetercuyp weets IJ deniers. Item van elcken vaete honick sesthien d(enier)s. Item van elcke pijsse seems seven deniers es dit alles sonder proinditie van(de) augumenta(tie) breeder bij de placaten ghestatueert. Van welcken tol thaerlieden te slete van sijn de poorters van Ghendt. Voort soo wanneer den bailliu van Ghendt heeft in vanghenisse eenighen diefven ofte diefveghen met der proye en(de) men die in(den) stock steeckt, dan moet ick ter causen van desen leene de diefven ofte diefveghen bewaeren, dat is te verstaen dat mense mette werckclocke in(den) stock brenght, en(de) mette werckclocke wederomme uut doet, en(de) waert bij aldien dat de voors(eiden) diefven ofte diefveghen in(den) stock ghelevert sijnde onthinghe ofte dat ick die bij roeckloosheden verloor, soo moet ick den bailliu van Ghendt daer waer afsegghen op mijn leen asoot behooren sal. En de ter causen van dese leene sijn schuldich dhoirs van wijlen Gheerolf Sersimoens en(de) Jo(nckvrouwe) van (der) Sickle elck vijf schel(en) paris(is) tj(ae)rs, en(de) den voors(eiden) Gheerolf Sersimoens ende Jo(nckvrouwe) vander Sickle moet mij doen alswanneer eenigh diefven ofte diefveghen commen in(de) stock elck eenen cnaepe om die te helpen wachten en(de) bewaeren, sijn(de) alhier te verstaen dat den stock wordt ghenoomt den Iseren pellerijn vast ghemaect in (den) muer van het groot vleesch huys achter het huysken ghenaempt het galghen huysken welck iseren pellerin mitg(ade)rs den iseren drij pickel daer nevens staende sijn toe behooren(de) an desen leene en(de) het voors(eid) galghen huyscken is jaerlicx schuldich an desen leene cheyns. Staende de voors(eide) leen ter trauwe ende waerhede mijn gheduchten heer teenen vollen relieffe van thien pon(den) pariss(is) en(de) groot(en) van camerl(inck) gheldt telcker doot en(de) als het verandert bij coope den thien(den) penn(inck) relief en(de) camerl(inck) gheldt alsooven. Denombrement Ick alsoo overgeve in handen van m(ijn)her Jan Baptist della faille, rudder, heer van Huysse, Audegoede etc., hoochbailliu der casselrije van(den) Auderburch voorn(oemt), staende alijt ter corectie en(de) verbeterijnghe van(de) mannen van(den) selven hove indien totten voors(eiden) leene min ofte meer behoorde dan voors(eit) is. Toorconden hebbe ick dat onderteckent met mijn ghemeyn handt schrift en(de) ghecacheteert met mijn ordinaire cachet van waepens desen IXen augste XVIc vierentachtich. Toorconden en(de) was onderteckent Fr. Musaert en(de) ghecacheteert mette waepen in lack in kennisse der waerheden hebben wij in onse voorn(oemde) qualiteyt dese onderteckent met ons ghewoenel(ijcke) handteekent en(de) gheseghelt met onsen ghewoenel(ijcken) seghel ten jaere en(de) daeghe alsboven.

(Rijksarchief Gent - fonds Oudburg nr. 797)

Bijlage 3

Denombrement De Potter	te betalen tol	Denombrement 1684	te betalen tol
elk voer haringen	7 haringen	elk voer haringen	7 haringen
elke 100 broden ter Korenmarkt komende	4 broden	elke 100 broden	4 broden
elke ame bier Gent inkomende of verlatende	2 mijten	elke ame bier	1 denier
elke ton Amboorghen bier Gent inkomende	3 mijten		
per 100 stuks gedraaid houtwerk	4 stukken	per 100 stuks gedraaid houtwerk	4 stukken
elke voer koren Gent inkomende	1 penning		
elk vat weets	8 penningen	elk vat weets	8 deniers
elke waterkuip weets	2 penningen	elke waterkuip weets	2 deniers
elk vat zeem (!)	16 pennigen	elk vat honing (!)	16 deniers
elke pijp zeem	7 penningen	elke pijp zeem	7 deniers
		elk vat zeem	10 deniers
		elke ame mee	2 deniers
		elke voer goederen of koopmanschap	6 deniers
		elke zijde vlees of spek	2 deniers
		per 100 schotels tin, koper of andere soort	4 stukken

2 mijten = 1 denier of penning

Amboorghen bier = Hamburgs bier

GENTSE MEMORIEDAGEN: 15-16 APRIL

15 april 942

Transmar, Bisschop van Doornik en van Noyon komt de St-Janskapel inwijden. De 3e Graaf van Vlaanderen, Arnold de Groote, was aanwezig op deze plechtigheid.

15 april 1437

Oproerlingen, vertrokken van de Kalandenberg, rukken het Schepenhuis binnen en vermoorden er de Opperdeken Giselbert Patheet.

15 april 1572

De Schepenen besluiten het Schepenhuis langs de Hoogpoort te verlengen. Het Schepenhuis, ontworpen door Rombaut Keldermans en Domien de Waghemakere, werd nooit voltooid.

Men begon de bouw ervan in 1519 en werkte bijna zonder onderbreking tot in 1535. Maar de economische toestand was toen slecht, het geld was op en men moest noodgedwongen staken met de werken. Het is pas 37 jaar later dat men verder zou werken, maar niet meer volgens het oorspronkelijk plan.

15 april 1580

Filips van Campene die in zijn dagboek alles heeft genoteerd wat te Gent geschiedde tijdens de godsdienstige beroerten van 1568 tot 1585, en ons aldus een der meest kostbare documenten over die bewogen tijden heeft bewaard, moet op 15 april 1580, samen met andere gelovigen, trouw zweren aan het Calvinisme.

Filips van Campene was een advocaat bij de Raad van Vlaanderen. Zijn broer Cornelis, een zijdekoopman, begon in 1566 een dagboek aan te leggen over de troebele tijden te Gent. Na de dood van Cornelis in 1567 zette Filips dit werk verder tot in 1585.

In 1867 vond Frans De Potter het eerste deel van dit manuscript dat ging tot 1571 en gaf het uit. Het tweede deel werd tot hiertoe niet teruggevonden. Maar Filips vertaalde zijn dagboek in het Latijn (*Diarium rerum Gandavensium*). Een pastoor van Bovekerke, Jan-Pieter Van Male, bezat in de 18e eeuw daarvan een manuscript. Hij dacht te doen te hebben met een origineel en vertaalde het in het Nederlands. Door de vertaling van de naam Campenaeus door Kempenare riep hij een nieuwe kroniekschrijver in het leven. Deze slecht vertaalde tekst (sommige zinnen werden overgeslagen, andere verkeerd vertaald, namen soms onherkenbaar verminkt) werd uitgegeven door Philips Blommaert.

15 april 1681

In zijn Beschrijving of Status van zijn parochie, noteert Rogerius Nottingham, de Ierse pastoor van de St-Niklaaskerk, dat de Kleine Koornmarkt, met 11 gezinnen, niet minder dan 4 herbergen telt: Audenaerde, In 't Lappersfort, In de Groote Sterre en in de Kleine Sterre.

Deze Ierse banneling werd hier onderpastoor benoemd in 1650, pastoor in 1656. Hij zou deze functie blijven uitoefenen tot in 1691. Onder zijn bestuur werd nagenoeg gans het kerkmeubilair vernieuwd. Hij liet ook belangrijke verbouwingen uitvoeren.

15 april 1797

De zaal van de "Sodaliteit" wordt openbaar verkocht als "bien national". Inlichtingen over de "Sodaliteit" (en niet "Solidariteit" zoals sommigen nog zeggen) vindt men terug in "Ghendtsche Tydinghen" 1980 - N° 1 - pp. 48-49 en N° 3 - pp. 161-173.

15 april 1808

Stichting van het eerste "Comité de Vaccine".

Het stond onder het voorzitterschap van Dr. Wauters en beschikte over een lokaal in het gewezen gesticht van St-Jan-in-de-Olie. In 1812 werd het Comité heringericht en onder toezicht geplaatst van het Bureel van Weldadigheid. Het

doel was de vaccinatie voor alle kinderen verplichtend en kosteloos maken. Het Comité kon, dank zij officiële subsidies, tijdens de epidemie van 1831, allen die zich ter raadpleging aanboden, kosteloos vaccineren.

15 april 1811

"De Gazette van Gend" wordt "Le Journal du Département de l'Escaut et d'Annonces". Het jaar voordien was het reeds herdoopt in "La Gazette de Gand", maar vanaf 1814 verscheen ze weer uitsluitend in het Vlaams.

15 april 1823

Eerste steenlegging van de Citadel.

Reeds 4 jaar voordien besloot men een studie te ondernemen voor de bouw van een verdedigingswerk om een mogelijke Franse aanval te kunnen weerstaan. De majoor Gey van Pitthius werd belast met het maken van het plan. Na een gunstig advies van de Hertog van Wellington, gaf Willem I in 1821 zijn toestemming voor de bouw. De eigenlijke kazerne verrees in 1826, zoals trouwens nog kan gelezen worden op de ingangspoort (Het enige wat er nog van rest). De definitieve ontmanteling begon in 1907. Het Floraliënpaleis werd gebouwd op de oude binnenkoer.

15 april 1832

La Malibran geeft een concert in het Stadhuis; 8 dagen later gaf ze een concert in de Opera.

Deze 19e eeuwse Callas van Spaanse origine werd geboren in Parijs in 1808 en stierf op 28-jarige leeftijd in Manchester. Ze was toen juist getrouwd met de gekende Belgische violist Charles de Bériot.

15 april 1883

Stichting van de "Sport Nautique".

Bij de stichting werd de zetel gevestigd in "De Vleermuis", een sinds lang verdwenen guinguette op de latere Henleykaai. De botenloods was toen in een gehuurd kolenmagazijn aan de Marcellisbrug.

Het was een gemengde ploeg van de Sport Nautique en van de Club Nautique die 3 maal "The Grand Challenge Cup" in Henley wegkaapte, nl. in 1906, 1907 en 1909.

15 april 1932

Dood van Lodewijk De Vriese.

Deze schrijver, uitgever, drukker, folklorist, etc. werd geboren op het Nieuwland in 1848. Als uitgever gaf hij naast tal van annonce- en a-politieke bladen, ook nog een 30-tal anticlericale blaadjes uit. Als folklorist kennen wij van hem (o.m.) "Onder de Draeke" en "Onder de Wekkinge". In 1918 werd hij blind.

Hij woonde toen op de Coupure bij zijn dochter Bertha die, tussen haakjes gezegd, de eerste studente geneeskunde was aan onze universiteit.

16 april 1324

Daniël en Nicolaas Sersanders verkopen hun kasteel aan Simon van Mirabello. Vóór 1180 liet een der Kasteleins van Gent een aanzienlijke woning bouwen op het leengoed hem door een Graaf van Vlaanderen geschonken. Dit gebouw was omringd met grachten en wallen en ontving daardoor de naam van "Hof ten Walle". In 1231 verkochten de Kastelein Hugo II en zijn vrouw Oda het kasteel aan een zekere Alexander, zoon van Boudewijn Braem en sindsdien heette men het hof "Sersanderswalle". Het kwam later in de handen van Lodewijk van Male die veel werken liet uitvoeren aan dit gebouw, het latere Prinsenhof.

16 april 1469

De St-Jorisgilde bekomt de toelating om haar gildehuis te bouwen op de hoek van de Hoogpoort en de Botermarkt, op de plaats van de oude hallen van 1228. Wanneer in 1425 een nieuwe Lakenhalle gebouwd werd tegen het Belfort, betekende dit natuurlijk het einde van de oude hallen die afgebroken werden in 1431. De St-Jorisgilde verbleef in haar lokaal aldaar tot aan haar afschaffing door de Fransen in 1798 die het gildehuis verkochten als "bien national". Dat het huidige Hotel-Restaurant St-Jorishof zou dateren van 1228 is natuurlijk een vroom sprookje, de Gentenaars weten wel beter, maar het is toch plezant voor buitenlandse toeristen.

16 april 1647

Geboorte van Primus Steyaert.

In feite werd hij geboren in Zomergem als zoon van een landbouwer. Na college gelopen te hebben bij de Augustijnen alhier gaat hij aan de Universiteit van Leuven filosofie en theologie studeren. In 1673 werd hij secretaris van de Bisschop van Ieper. Later kanunnik-deken van St-Pieters in Leuven en Rector van de Universiteit. Hij stierf te Leuven in 1701. In 1863 werd in Zomergem een borstbeeld van hem onthuld.

16 april 1652

De resten van Isabella van Oostenrijk en van haar zoon Jan worden overgebracht naar een nieuw graf in de O.L.V.kerk.

Deze zuster van Keizer Karel stierf op het Kasteel van Zwijnaarde in 1526. Ze was geboren in Brussel in 1501 en moest in 1514 (ze was toen 13 jaar) om staatkundige redenen in het huwelijk treden met Christian II, Koning van Denemarken. Dit huwelijk werd voor haar een lijdensweg.

Haar graf in de St-Pietersabdij werd in 1578 door de Calvinisten verwoest en

de beenderen rond haar graf verspreid. Ze werden in 1600 verzameld en in 1652 in de nieuwe O.L.V.kerk bijgezet. In 1796 werd het graf andermaal geschonden door de Franse Republikeinen. Haar beenderen, of wat er nog van overbleef, werden in 1814 in een nieuw graf geplaatst en eindelijk, in 1883, overgebracht naar de Knudsekerk te Odense in Denemarken.

16 april 1660

Pieter Hemony verkrijgt het Gents poorterschap.

Deze vermaarde klokkengieter afkomstig uit Lotharingen had zich gevestigd in Zutphen. In 1659 kreeg hij van de Gentse schepenen de opdracht een volledig nieuwe beiaard te maken voor het Belfort. Op 16 juni 1659 bestijgt hij het Belfort en, in opdracht van het Magistraat, breekt hij met enkele forse hamerslagen de oude Klokke Roeland om die te hersmelten voor de nieuwe beiaard. Om onze oude Roeland aan stukken te slaan mocht men vreemdeling zijn, maar om een nieuwe beiaard te gieten moest men het Gents poorterschap bezitten. Pieter Hemony verbleef nog verschillende jaren in onze stad waar hij een 100-tal klokken goot voor verschillende opdrachtgevers, o.a. voor de Baudeloobaardij.

Hij verliet Gent in 1664 maar dat was het einde niet tussen de betrekkingen van Hemony met Gent. Onze brave Hemony was zo naïef geweest er zich contractueel toe te verbinden de Gentse beiaard de volmaakste en de meest harmonische te maken van heel de Nederlanden. Met wat slechte trouw was het natuurlijk een koud kunstje enkele afgunstige experts aan te stellen die oordeelden dat de beiaard niet volmaakt was. Hemony was integendeel tevreden over zijn werk en voelde zich gesteund door "de daeghelijcxsche experientie met het oordeel van alle de weerelt". Gent weigerde te betalen. Toen de geduldige Hemony na meer dan 15 jaar nog niet betaald was, spande hij een proces in tegen de Gentse schepenen bij de Raad van Vlaanderen. En hoe liep dit af? Wel, ook toen reeds was het Gerecht allergisch aan het prompt afhandelen van de dossiers. Toen Hemony stierf was het proces nog altijd bezig.

Gentenaars, als ge uw beiaard hoort spelen, wilt gij er dan even aan denken dat hij nog altijd niet betaald is?

16 april 1716

Krachtens een bulle van Paus Clemens X wordt er in Kapelleke Schreiboorn een Broederschap van O.L.V. van Zeven Weëen gesticht.

De devotie aan de O.L.V. van Zeven Weëen begon in Florence in 1226. In Gent waren er verschillende dergelijke broederschappen. Er werd er een gesticht in het Klein Begijnhof in 1643 en sinds lang bestond er een in Ekkergermerk.

16 april 1784

Mislukte proef met een "lochtbal" in de tuin van de heer 'tKint op de Visserij. In die periode waren er ook die meer succes kenden. Op 13 februari 1785 steeg er een op vanop de Vrijdagmarkt en de beroemde Blanchard steeg op aan de Bijloke op 19 november 1785.

Het was op 6 december 1783 dat de allereerste luchtballon opsteeg in Gent. Dit gebeurde in de tuin van Mr. de Ligny tegen het klooster van de Rijke Klaren.

16 april 1837

Slotvertoning in de St-Sebastiaansschouburg. Op het programma staat "Le Châlet" van Adam.

De oude 100-jarige schouburg moest plaats maken voor de bouw van de nieuwe door Roelandt.

Deze schouburg had heel wat prominente bezoekers mogen ontvangen, waaronder Karel van Lorreinen, de Hertog van Marlborough, Aartshertog van Saksen-Teschen met Marie-Christine, Napoleon met Josephine, later met Marie-Louise, Louis XVIII, Willem I, Leopold I, etc.

16 april 1871

Geboorte te Molenbeek van Martin Lunssens.

Deze musicus deed zijn studies aan het Conservatorium van Brussel en behaalde de Prijs van Rome in 1895. Werd directeur van de muziekscholen van Kortrijk, Charleroi, Leuven en tenslotte Directeur van het Gents Conservatorium van 1924 tot 1936.

16 april 1883

Eerste steenlegging van het Instituut voor Wetenschappen.

Dit deel van de Universiteit tussen de Rozier en de Plateaustraat werd ontworpen door Adolphe Pauli. De bouw nam 7 jaren in beslag.

Hugo COLLUMBIEN

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

Op 30 oktober 1922 verscheen in "De Gazet van Gent" een artikel van Alfons Van Werveke over

HET RABOT

5 Juni 1488 kwam keizer Frederik III met zijn zoon, Maximiliaan van Oostenrijk, weduwnaar van onze gravin Maria van Burgondië, zijn kamp opslaan te Evergem om Gent te belegeren. Tusschen de Brugsche en de Muidepoort had de stad voor alle verdediging niets dan de lage meerschen, waarin de Lieve kronkelde. Daar het midden in den zomer was, kon het vijandelijke leger wel dien moerasgrond doortrekken en was een aanval langs die zijde zeer te duchten. Om het gevaar af te wenden, deden de Schepenen in der haast een aarden wal opwerpen, die in drie dagen van hoogte was met de gracht er voor. Terwijl vrouwen en kinderen barrevoets de processie volgden, Gods genade afsmeekende over de stad, deed het Gentsche leger uitvallen, bracht den keizerlijken soldaten ernstige verliezen toe en nam hen onder anderen een stormbeer af. Na vijftien dagen gaf de keizer het beleg op.

Om de herinnering aan dit heugelijk wapenfeit voor de nakomelingschap te bewaren, besloten de Schepenen een heerlijk monument op te richten op de plaats, waar de Lieve de vesting doorsneed. Daar was een sluis, in 't middel-nederlandsch een rabot. Van daar komt de naam van het gebouw.

Frans Moraël, bouwmeester van de stad, werd met het ontwerp gelast. De eerste steen werd gelegd 13 Juni 1489, door den voorschepen Jan van der Kethulle. Het bouwwerk werd ondernomen door de metselaars Jan Colin en zijn gezellen, den steenhouwer Jan de Meyere, van Nieuwenhove, en den timmerman Renier Schellinck. In den gevel langs den buiten plaatste men het wapenschild van Gent en twee tafels met een opschrift, die werden geschilderd en verguld door Joris de Cupere; de windwijzers, in vorm van balzanen met de wapens van Gent en van Vlaanderen, werden gesmeed door Gislain de Belle-makers en geschilderd door Lieven de Stoevere. Het geheel was voltrokken midden 1490.

Ziedaar dus een gebouw door onze voorouders opgericht ter herinnering aan een geschiedkundig feit, dat hen vereert. Waarom heeft men het in de XIXde eeuw niet geëerbiedigd? Oh! ge kijkt verwonderd op, vriend lezer, en ge zegt: "Welhoe! het Rabot staat toch nog altijd recht!" Mis, lezer. Ziehier wat een student in de medecijnen, J.-K. Ledeganck, in den Volksalmanak van het Willemsfonds voor 1866 schreef: "De boulevard is aan dit schoon gedenkteken noodlottig geweest. Onder voorwendsel dat de doortocht aldaar te nauw was, heeft men het wachtgebouw tusschen de twee torens gedeeltelijk afgebroken en daarna de torens met nieuwe steenen weder rond gemaakt. Het ware

nochtans meer dan voldoende geweest de brug eenvoudig te verbreedden, maar helaas! dan viel men uit het alignement, en men vond beter het oude gebouw aan te tasten".

Het wachtgebouw stond dus op de brug langs de stadszijde. Van baksteen gebouwd, zonder bovenverdieping, met een zeer hoog gothisch dak, een dakvenster al voren en twee trapgevels op zijde, stak het met zijn vensterkruisen, zijn waterlijsten, zijn dekplaten van witte steen eigenaardig af op de dikke torens, die het gedeeltelijk verdook en die dus niet zoo gestuikt schenen als thans. Hoe jammer, dat het nu niet meer bestaat! Wat een heerlijke lijst zou het vormen voor onze wapenverzameling. Er bestaat een opname van het gebouw, maar dat is een flauwe troost!

Het gewrocht van Frans Morael heeft nog een tweede verminking ondergaan. In 1872 vond men, dat de 7.50 m. breede brug nog te smal was voor de groote beweging, die aldaer ging ontstaan door het bouwen van het Rabotstation. Wat te doen? De brug verbreedden. Dat niet! Het bed van de Leie verleggen naar de buitenzijde om een reusachtige brug achter het Rabot te bouwen, en alzoo de basis van de torens te verbergen, welke op die plaats niet te gestuikt schenen, omdat ze tot aan den spiegel van de Lieve afdaalden. Door dat werk kwamen de opschrifttafels en het wapenschild te dicht bij de kalseide en men brak ze uit en metselde ze hooger in!

A. VAN WERVEKE

BIBLIOGRAFIE

Bij Snoeck-Ducaju verscheen een schitterend boek "**Gent schoon geprent. Impressies van een stad doorheen de geschiedenis**".

Het boek schetst de evolutie van het Gents stadsbeeld aan de hand van prenten en schilderijen die bewaard worden in het Stadsarchief en in de stedelijke musea.

Meer dan 140 afbeeldingen illustreren dit boek. Men vindt er niet alleen klassiekers van Jean-Baptiste en Pierre François De Noter, François Boulanger, Ange De Baets, Armand Heins, Auguste Van Lokeren, Pierre Jacques Goetgebuer, Wynants, Auguste Van den Eynde, maar ook minder gekende werken van Jacques Vermeersch, Pierre de Maere, J. Dutry, Joseph Lammens, etc.

Om de originelen van deze prachtige reproducties te kunnen bekijken zou men dagen nodig hebben, veel verplaatsingen moeten doen en sommige bevinden zich op plaatsen die normaal niet toegankelijk zijn voor het publiek.

Bij iedere afbeelding wordt uitgebreid uitleg verstrekt. De afbeeldingen zijn geklasseerd volgens 7 thema's: De oude abdijen, Portus en Castrum, De Kuip, De Waterkant, Stadsbuurten, Lieden van Stand en de Moderniteit. Laat u vooral niet afschrikken door dit laatste woord, het gaat gelukkig niet over het hedendaagse, maar over de 19e eeuw.

Formaat: 24 x 29,5 cm. - 211 bladzijden - 1,680 K° kijk- en leesgenot. Zijn prijs van 1.350 fr. zeker waard. Een boek dat men telkens opnieuw zal willen inkijken. Te bekomen in de boekhandel.

Eveneens bij Snoeck verscheen **"In de Modderbrij van de IJzervallei. Oorlogsdagboek 14-18 van Onderluitenant Raoul Snoeck"**.

Raoul Snoeck, een telg uit het roemrijk drukkersgeslacht, werd in Gent geboren in 1893. Toen in 1914 de oorlog uitbrak deed hij zijn militaire dienst bij het 2e Linierregiment alhier. Hij zou 4 jaar doorbrengen in de loopgraven aan de IJzer en bracht het geleidelijk, en dit wegens zijn moedig gedrag, van simpele soldaat tot onderluitenant.

Wij krijgen - voor zover dat mogelijk is - een vrij goed beeld van het leven in die IJzervlakte dank zij het feit dat hij het gelukkig idee gehad had een dagboek bij te houden. Deze in het Frans geschreven notities werden destijds door Snoeck-Ducaju gepubliceerd onder de titel "Dans les boues de l'Yser". Het huidige boek is een vertaling van het origineel. Dit chronologisch opgesteld relaas is zeer boeiend, leest als een roman en wijst er op dat Raoul Snoeck schrijverstalent bezat. Het dagboek eindigt op 27 september 1918 met de zin "Ik schrijf mijn marraine dat ze niet ongerust hoeft te zijn als ik haar enkele dagen zonder nieuws laat; wij zullen verschillende dagen in de strijd betrokken zijn..."

Het geallieerd eindoffensief onder de leiding van Maarschalk Foch was immers de dag voordien ingezet. Raoul zou niet verschillende dagen in de strijd betrokken zijn, want hij sneuvelde te Klerken op 28 september 1918.

Dit boek is een bescheiden, maar interessante bijdrage tot één van de aspecten van de Eerste Wereldoorlog. Het heeft een formaat van 16,5 x 24 cm., telt 192 bladzijden en bevat 54 interessante foto's waarvan de meeste nog nooit gepubliceerd werden.

Het boek kost 890 fr. Wenst men het thuis bezorgd, dan schrijft men 1.010 fr. over op Rekening N° 290-0204513-58 van Uitgeverij Snoeck-Ducaju.

"Pierre De Geyter: het Grote Lied van de Kleine man" is een uitgave van het AMSAB in samenwerking met het MASEREELFONDS. Zoals vele van onze lezers wel zullen weten is de in 1848 in Gent geboren Pierre De Geyter de componist van een van de meest gezongen liederen, nl. de Internationale. Maar wie was die Pierre De Geyter eigenlijk? Hoe kwam een eenvoudige werkman er toe een lied te componeren?

Daar hadden de meesten geen flauw idee van. Daarover werd zeer weinig gepubliceerd en zeker in ons land.

Lezers van "Ghendtsche Tydinghen" waren wel wat bevoorrecht, want in het N° 5 van 1977 hadden zij op pp. 234-236 heel wat interessante inlichtingen kunnen lezen die verzameld werden door Michel Steels.

Maar Pierre De Geyter verdiende zeker een boek en dat is er nu gelukkig gekomen. Het zal zeker enorm veel werk en tijd gevegd hebben om al de bekende - en tot hiertoe onbekende - gegevens te verzamelen, maar dit werk werd verdeeld onder 7 auteurs die elk een aspect van het geheel behandeld hebben.

Het resultaat mag er zijn. Om Pierre De Geyter te situeren in zijn tijd werd ook veel aandacht besteed aan de miserabele leefomstandigheden van de arbeider in het midden van de 19e eeuw en ook de problematiek van de Vlaamse migranten in Noord-Frankrijk wordt behandeld. Een boeiend boek met talrijke foto's. Formaat 21 x 29,5 cm. 106 blz. Prijs: 450 fr. Te bekomen bij AMSAB, Bagattenstraat 174. Kan ook thuis geleverd worden mits verhoging van 100 fr. voor de portkosten. Betaling na ontvangst van de factuur. Meer inlichtingen op het telefoonnummer van AMSAB: 224.00.79.

V.Z.W. DE TRAP gaf een boek uit getiteld "**Gentse Schilders**".

Het is in feite een boekverslag van de cursus die deze vereniging in 1997 organiseerde en waarin een overzicht gegeven werd van de evolutie van de Gentse schilderkunst van haar ontstaan tot op heden. Dezen die geïnteresseerd zijn in de schilderkunst zullen er ongetwijfeld interessante informatie in vinden.

Het boek heeft een formaat van 21 x 29,5 cm. en telt 187 bladzijden. Het bevat talrijke zwart-wit foto's. Sommigen zullen misschien wel verbaasd en niet begrijpend opkijken wanneer zij vaststellen dat er niet minder dan 21 foto's in staan van graffiti in het Werregarenstraatje...

Het boek kost 600 fr. en is volgens de uitgever te koop in het Antiquariaat Marchand op het Beverhoutplein en de Boekhandel Herckenrath in de Veldstraat.

Verleden jaar kwam er een bijzonder boeiend boek van de pers: "**Met de Helm geboren. Leven en werk van Oscar Glas**".

Een boek dat, eens men er aan begint, men in één adem zou willen uitlezen, maar dat kan niet, daarvoor is het te dik. Het is vrijwel zeker dat de meeste Gentenaars nog nooit van Oscar Glas gehoord hebben, nochtans was onze stadsgenoot in de Amerikaanse filmwereld een zeer gekende en populaire figuur.

De journalist Stefaan Van Laere is gedurende een paar jaren bij hem over de vloer geweest, heeft veel en lang met hem zitten babbelen en heeft dit alles op

bandjes vastgelegd. Prachtig materiaal om er een boeiend boek van te maken, iets wat hij dan ook gedaan heeft. Het is een biografische vertelling geworden die geschreven werd in de ik-vorm, iets wat toch altijd menselijker en warmer overkomt dan wanneer men het heeft over een andere persoon.

Oscar Glas werd geboren in 1899 als bastaardzoon van een Gentse textielbaron en werd opgevoed op de Muide door "Moeder Manse", een brave vrouw die compassie gekregen had met dat arm baasje dat het wezenhuis uitbesteed had aan een boeregezin in Oostakker.

Oscar had veel talent, ging naar onze Academie en werd een uitstekende en gewaardeerde kunstschilder. In 1926 trekt hij via Canada, naar de Verenigde Staten en daàr zou hij een briljante carrière opbouwen. Echte kunstenaars, vooral als ze uit Europa kwamen, werden er zeer gewaardeerd en waren er welkom.

Wij gaan hier het hele verhaal niet doen, maar het komt er op neer dat hij honderden filmzalen en -studio's decoreerde. Hij creëerde er zijn "Belgian Art Studio" en had op een gegeven moment 100 man personeel in dienst om de niet aflatende bestellingen te kunnen uitvoeren. Daar waar in Gent niemand Oscar Glas kende werd hij in Amerika een zeer gekende en gewaardeerde figuur. Van zodra het beste van het beste moest geleverd worden kwamen Warner Bros, Paramount, Century Fox, Columbia, etc. terecht bij Oscar, zoals iedereen hem daar bij de voornaam noemde. Cecil B. deMill deed beroep op hem voor de decors van zijn film "Samson and Delilah".

Hij is er de bevoorrechte getuige geweest van de beurscrash, van de drooglegging, de opkomst en de evolutie van de geluidsfilm die later te lijden had van de moordende concurrentie van de televisie.

Hij kwam er in contact met de groten uit de filmwereld en - hoe kon het anders - met de mafia. Hij kende er de nog zeer jonge Sinatra, weet veel te vertellen over al de gekende Amerikaanse filmsterren, ging familiair om met Marlon Brando. Hij deed zaken met de mysterieuze en excentrieke Howard Hughes die hem Oscar noemt en hij is een van de weinigen die de barrières mocht passeren die Hughes afsloten van de buitenwereld.

Hij slaat een aanbod af van Walt Disney om samen te werken. Maar na een fortuin gemaakt te hebben in Amerika komt hij in de zeventiger jaren toch terug naar Vlaanderen. Hij installeert zich eerst in St-Martens-Latem waar hij onmiddellijk een gekende figuur wordt, mede door zijn fabrieksmerk, namelijk een witte stetsonhoed en een geel-zwarte Cadillac. Maar het kon niet anders dat hij toch zou eindigen in Gent. Oscar Glas stierf in 1996. Hij was toen 97 jaar en was nog altijd de fantast en de kwajongen die hij heel zijn leven gebleven was.

Het boek heeft een formaat van 14 x 21 cm., telt 206 bladzijden en een 20-tal foto's. Het kost 695 fr. en is te bekomen in de boekhandel.

In oktober 1998 verscheen het boek **"Een Huis in Beweging"**.

Het is een terugblik op het christelijk verenigingsleven. Het huis in kwestie is gelegen in de site begrepen tussen de Holstraat, de Oude Houtlei, de Wellinckstraat en de Schouwvegerstraat. En daarmee hebt u dus de oude Poortacker herkend.

Het begon in feite in 1863 met de stichting van de Sint-Jozefskring, die aanvankelijk Sint-Jozefsgenootschap heette. Dit genootschap had verschillende afdelingen zoals een boogschuttersgezelschap, een zangkoor, enz. Het ledenaantal steeg regelmatig en in 1872 waren er 1400 aangeslotenen. In 1888 werd het 25-jarig bestaan gevierd, maar kort daarna hield de Kring op te bestaan. Hij zou later evenwel herrijzen. Inmiddels kwamen er andere katholieke verenigingen zoals de Katholieke Burgerkring, de Katholieke Arbeidersjeugd, de Katholieke Arbeidersvrouwen, het privé Psycho-medisch-sociaal centrum voor studie- en beroepsoriëntering, Adviesbureau voor gehandicapten, Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg.

De Sint-Jozefskring werd tenslotte toch definitief ontbonden in 1990, de eigendom van de Kring werd overgedragen aan de V.Z.W. Dienstverleningscentrum Amaat Lerno.

In de loop der jaren hebben een 30-tal verenigingen hun zetel gehad in de Sint-Jozefskring.

Het boek heeft een formaat van 21 x 29,5 c., telt 79 bladzijden en een 50-tal illustraties. Het kost 300 fr. en kan bekomen worden in het P.M.S. Centrum Amaat Lerno, Holstraat 95 te 9000 Gent.

Wij hopen in een van onze volgende nummers een artikel te publiceren over deze Sint-Jozefskring.

"Waar is de Tijd?" - N° 11- "1350 jaar Gentenaars en hun verkeer".

Heirbanen - Stadspoorten - Verkeer te water - Straten Vroeger en nu - Binnenhavens - Vigilantes - Trams - Treinen - Staties - Opkomst van de fiets - Eerste auto's.

Een 50-tal foto's.

"Waar is de Tijd?" - N° 12 - "1350 jaar Gentenaars en hun dagelijks leven".

Hoe woonde men? - Leven op straat - Beluiken - Wat at men, wat dronk men? - Koffiehuizen - Herbergen - Bordelen - Kleding - Brouwerijen - Arbeidsomstandigheden - Kinderspelen op straat - Reglementen: Voorbeeld uit de 18e eeuw "Zware boetes bedreigden de jongeren die graffiti op deuren en muren durfden krabbelen". (Waar is de Tijd? Nu wordt het aangemoedigd.)

Meer dan 50, zoals steeds interessante foto's.

Pro memorie: 160 fr. in de boek- en dagbladhandel.

H.C.

Verschijning aangekondigd

Marcel De Bleecker, gekend van het boek "Verweesd, verwezen, 4 eeuwen kulders, rode lijvekens en blauwe meisjes in Gent" en van "Gentbrugge, 8 eeuwen geschiedenis", schijnt onvermoeibaar te zijn als het gaat over de geschiedenis van Gent.

Na jaren opzoeken over dit onderwerp verschijnt binnenkort zijn nieuw boek "**Binnen de poorten van Gent. Een wandeling door Gent, van de 7e tot de 19e eeuw**".

Wij kunnen u nu reeds zeggen dat het een boek zal zijn van 350 à 400 bladzijden met niet minder dan 600 (!) oude foto's en andere illustraties. Wij komen er later op terug.

Voorinschrijvingen kunnen nu reeds gebeuren door overschrijving op de Rekening N° 063-2137740-89 van De Bleecker - Gentbrugge.

De prijs bedraagt 1580 fr. Na voorintekening krijgt men nieuws betreffende de data voor afhalen. Wie het in Gent thuisbezorgd wenst schrijft 50 fr. meer over. Voor een aangetekende zending is er een supplement van 250 fr.

VRAAG EN ANTWOORD

Op de vraag van de heer **Victor Antheunis** (Gh. T. 1998 - N° 5 - p. 274) ontvingen wij het volgende antwoord van de heer **Cassiman-Van Uytfanck**. "Piet Schepens woonde bij zijn overlijden op de Coupure te Gent. Bijgevoegd: fotocopie van zijn doodsprentje.

Dit werd door hem zelf opgesteld, gedrukt en door hem eigenhandig ondertekend. De overlijdensdatum moest achteraf worden ingevuld met de hand.

De doodsoorzaak was een maagbloeding.

Piet Schepens werd geboren te Werchter op 12-4-1901 en overleed te Gent op 14-1-1967.

Zijn laatste functie in het onderwijs was studiemeester in "Don Bosco" te Sint-Denijs-Westrem.

Piet Schepens heeft 1 zoon en 2 dochters. De oudste dochter woont te Nieuwpoortstad. Het adres is mij bekend. De dochter was aangenaam verrast dat nog iemand naar haar vader vroeg. Zij is bereid, onder bepaalde voorwaarden, meer te vertellen.

Herinnering aan
PIET SCHEPENS

geboren 12-4-1901

overleden 14.1.67

Letterkundige

Lid Vereniging Oost-Vlaamse Letterkundigen.

Beernaertprijs Koninklijke Vlaamse Academie voor
Taal- en Letterkunde. 1934

Lid. Acad. „Arts, Sciences et Lettres” (Paris)

Gouden médaille „Arts, Sciences et Lettres” (Paris) 1964

Lid „Belgisch-Zweedse Vereniging”:

„Riksföreningen” (Zweden)

Lid „Knut Hamsun-Gesellschaft” (Bundes-Republiek)

Nu heb ik mijn verlof ontvangen. Zeg mij vaarwel,
mijn broeders! Ik buig voor u allen en neem afscheid.
Hier zijn de sleutels van mijn deur – Ik zie af van
alle aanspraak op mijn huis. Ik vraag alleen om uw
laatste vriendelijke woorden. Lang waren we geboren,
maar ik ontving meer dan ik kon geven.
Nu daagt de dag en de lamp die mijn duister hoekje
verlichtte, is uitgegaan.

De oproep kwam en ik ben voor de reis gereed.

Rabindranath Tagore.
„Wij-zangen”

Het prentenboek van zijn levensherinneringen, heeft niet veel
mooie bladzijden geteld.

Leek het dat in zijn eenzaamheid de illusie van wat najaarszon
zou komen en de hoop op een stukje wereld met nieuwe arbeids-
vreugde, dan ook is hij te arm geweest om deze illusie te mogen
behouden. P.S.

Laat iedere brandende traan in het eigen hart vallen,
Laat ze daar blijven en droog ze niet voordat de smart
verdwijnt die haar deed opwellen.

(Maitre-Soetra.)

Ook van de heer **Jos Tavernier** ontvingen wij een antwoord.

Hij geeft eveneens geboorte- en overlijdensdatum en voegt er nog aan toe: "Kenner van de Skandinavische landen en literatuur. Bewerkte Skandinavische sprookjes. Studie over August Strindberg 1931-1933, hiervoor kreeg hij een onderscheiding." Hij heeft deze inlichtingen gehaald uit de Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen - Deel 5 - blz. 193.

Mevrouw D. Carels-Haes zit met 2 vragen:

1° Mijn schoonvader Marcel Carels (°1897 - †1977) heeft mij ooit het verboden - want subversief en demoraliserend - lied voorgezongen die hij en zijn wapenbroeders zongen in de loopgraven gedurende W.O. I. Ik heb het toen op cassette opgenomen. Bij zijn dood wou zijn kleinzoon - toentertijd aankomend adolescent - de opname hebben. Maar in de successieve verhuizingen is ze zoek geraakt of verloren gegaan. De laatste tijd spoken mij de luttele versregels die ik mij nog herinner door het hoofd zonder de overige te kunnen opvissen. Ik richt mij dus tot de oudere lezers die het misschien hebben meegemaakt, of hun meer oplettende nakomelingen, ten einde het lied te vervolledigen. Ziehier wat ik er mij nog van herinner:

Loin de sa mère, loin du pays,
dans la misère, tristement on vit,
Dans l'espérance...

2° Onlangs kreeg ik een schilderijtje cadeau, 23/32, olieverf op karton, voorstellende wat mij lijkt de achterzijde van de huizen van de Nederkouter te zijn, gezien vanaf de Verlorenkostbrug. Het draagt de signatuur Théo SMEETS, maar het is niet gedateerd. De doordehandse naslagwerken, gehanteerd door de brocanteurs en antiquairs, vermelden de naam niet. Kan een van de lezers helpen?

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De heer **J.M. Duvivier** is een Gentenaar die al 40 jaar (!) in Antwerpen woont, maar "een maal Gentenaar, altijd Gentenaar". Hij schrijft ons: "Ver van mijn geboortestad ben ik steeds weer gelukkig wanneer ik in "Ghendtsche Tydinghen" in de een of andere mededeling een stukske van het sappig oud Gents van mijn jeugdjaren weer vind.

Veertig jaar verblijf in Antwerpen hebben mij mijn Gents niet doen vergeten en ik heb zelfs de tijd genomen (en gevonden) om enkele Gentse lollekens op papier te zetten. Ik laat ze u in bijlage geworden voor het geval dat u er iets zou in vinden om op te nemen in "Ghendtsche Tydinghen".

Waarom niet, Mijnheer Duvivier? Het moet niet altijd serieus zijn, er mag al ne keer gelachen worden ook.

Wij laten er hier enkele volgen.

Ne jonge missionaris van Scheut moe noar de Congo goan in hij vroagt aan zijn èwère broeders-poaters wa dat'ij allemoal moe meeneme.

Oast aan zijn vroage komt wat dat'ij moe doen oast ij wilde bieste tegenkomt, ne liew bijveurbeeld. Wel, zegt den èwe poater Benedictus die joare lank in de Congo gezete hee: pakt u viole mee en oas ge ne liew ziet afkome beginde moar en irke te spele op u viole en ge goat zien, de liew goat hem neerlegge en luistere.

Allee, zu gezeid, zu gedoan en de jonge Scheutist pakt de Congobuut, mee pak in zak, in mee zijn viole. Om het kort te trekke, op ne kier was tij op toerne in de broesse en wa ziet ij afkome? Ne lieuw, nen echte liew. Da was nu den ieste kier nie dat hij ne liew tegenkwam en tot hiertoe was da altijd meegevalle, de vioolkasse open, een irke spele in de liew lij d'hem neere en lag te luistere.

Tot op ne goeie dag dat hij were ne liew tegekwaam, in mee een gerust gewete de geweune cinema speeldege, de viole bovenhoale, een irke spele en wa groade gij, deze kier liep het verkierd, de liew ging nie goan ligge, integendiel, hij kwam op de Scheutist af en hij at hem op.

In den buum woar datda gebeurdege zaten der twie martikos, ne èwe in ne joenge en diene èwe zei tegen de joenge: 'k hède altijd gepeist, dat da slecht moest afluupe, den dag dat de poater diene duve liew ging tegenkome.

Tseef lag op zijn stirfbedde in zijn vrèwe Sossefiene hoa de paster loate kome. Oast hij gedoan hoa mee biechte zaid ij an de paster: Menier de paster, ge weet dak guul mijn leve ne gruute voetballiefhebber geweest ben, spele ze dad'uuk in den Hemel? Tseef, zegt de paster, doar kanne kik nie op antwoorde, 'k zal het ne kier vroage an mijne Biskop.

Hij kom tsanderdoags weere in zegt tegen Tseef: Tseef, k'hè goe nieuws veur u, ten ieste, kè guurt danze in den hemel uuk voetbal spele, in ten twiede, volgens da'k guurd hèn meugde ten noaste zondag al meespele.

Bij de piotten in de Leopoldskazirre wierd 't bezoek aangekondigd van ne generol, in twie doage lank was't kuische, bustele, repeteere, defileere, knoppe kuischen mee Sidol, etc.

Den dag van d'inspectie kwam de generol te pirde afgereeeje, in oast hij den hoek van de stroate ommedroat roept de sentinel: hij ès doar.

De wacht luupt noar buite mee de klèron op kop. Iederien stoat in positie in de klèron bloas drij kiere "Steld'u godverdomme in positie". 'k Moe zegge dat ij nog nuut zu goe gebloaze hoa. De generol hèn zijn pird tege en zegt tegen de klèron: Bravo, mijn jonge, g'hed vrie goe gebloaze, hoe hiette gij? Antwoord:

Janssens, mijne General. Tiens, zegt hij, dat ès uuk toevallig, 'k hê ne collega, General Janssens. A ja, zeg diene clèron, dat es mijn broere. Allee, zegt de general, hoe ès da meugelijk, jij es general in gij clèron. Da geluuf ik, zegt de clèron, hij kan jij gien muziek spele, jij.

't Es gebeurd binst den oorlog van 't viertig. Pier in zijne vriend Tsjoak zitten in huldere tank aan 't Albirkanaal. Aan den overkant van 't woater komt er al mee ne kier ne gruute Duitsche Tiger-tank, in den diene begin subiet op Pier zijne tank te schiete. Iest e scheute rechts, tons e scheute links. Pier die moakt hem kwoad, hij doet de koepel van zijne tank open en hij roept noar diene Duits: Héla manneke, oplette in, ter zitte hier meinsche in, zulle.

Tot slot, nog dit laatste:

Een jong koppel huur'den appartement in ze goan da biejanghe. Moar z'hèn weinig experjense en ze goan bij huldere gebuur van boven.

We zoen wille biejanghe, zeggen ze. A ja, zeg diene gebuur, 'k hê dat uuk gedoan. Hoeveel rolle hedde gij gekocht, vroege ze. Dertiene, zegt hij. Den andere goa noar de wijnkel en kuuft er dertien rolle. Oast hij gedoan hee mee plakke, hee'tij drie rolle over. Hij goa noar zijn bovengebuur in verteld'em da. Tiens, zegt de diene, dad'es komiek, ik h'oa der uuk drije over.

Mevrouw D. Carels-Haes schrijft ons: "Telkens ik op zondagmorgen op weg naar Convent Engelbertus de Dampoort dwars, blijft mijn blik met vertedering aan de gevel van de sandwichbar gelegen vlak naast de GB hangen. Misschien zijn er die niet hoog oplopen met de transformatie van de gevel, maar ik vind het een geslaagde evocatie van het verdwenen Dampoortstation.

Naar analogie met de vraag van de heer Eddy Levis, geformuleerd in GT 15/3/98 lanceer ik de vraag naar winkels, cafés, restaurants, handelszaken die als blikvanger, als aardigheidje of uit puur bewustzijn van plaatselijke geschiedenis de historische achtergrond van hun vestigingsplaats in de verf - of andere materialen - zetten. En ik paraphraseer zijn uitroep als volgt: er moeten er méér zijn. In de hoop dat mijn vraag weerklank vindt.

Mevrouw Suzanne Janssens schrijft ons i.v.m. de brief van **Mevrouw Christine Laleman** in Gh. T. 1998 - N° 4 - p. 277.

Zij zegt (o.a.) dat het voor haar onmogelijk was een boek te raadplegen dat slechts op latere datum van de pers kwam.

Het boek "Ganda & Blandinium" is inderdaad de catalogus van de tentoonstelling die openging op 11 oktober 1997 en het artikel in kwestie was duidelijk gedateerd 15 september 1997.

OUDE JAARGANGEN VAN "GHENDTSCHÉ TYDINGHEN"

Volgende losse nummers en volledige jaargangen zijn verkrijgbaar tot uitputting van de voorraad.

1973 nrs.	3-11-12	
1974		
1975	1	
1976	2-3-4-5-6	Voll.
1977	2-3-4-5-6	Voll.
1978	1-2-3-4-5	Voll.
1979	1-2-3-4-5	Voll.
1980	1-2-3-5-6	Voll.
1981	1-3-4-5-6	Voll.
1982	2-3-4-5-6-Bijl.	Voll.
1983	1-2-4-5-6	Voll.
1984	1-2-4-5-6	Voll.
1985	1-2-3-4-5	Voll.
1986	1-2-3-5-6	Voll.
1987	1-2-4-5-6	Voll.
1988	1-2-3-5-6	Voll.
1989	1-2-3-5-6	Voll.
1990	1-3-4-5	Voll.
1991	1-3-4-6	Voll.
1992	1-2-4-5-6	Voll.
1993	1-3-4-5-6	Voll.
1994	1-2-3-5-6	Voll.
1995	1-3-4-5-6	Voll.
1996	1-2-4-5-6	Voll.

Prijs per afzonderlijk nummer: 70 fr.

Prijs per volledige jaargang: 400 fr.

Deze kunnen afgehaald worden elke zondag tussen 10 en 12 uur in het Documentatiecentrum (behalve in juli en augustus en op wettelijke feestdagen).

Is eveneens te koop in het Documentatiecentrum of via onze postrekening:

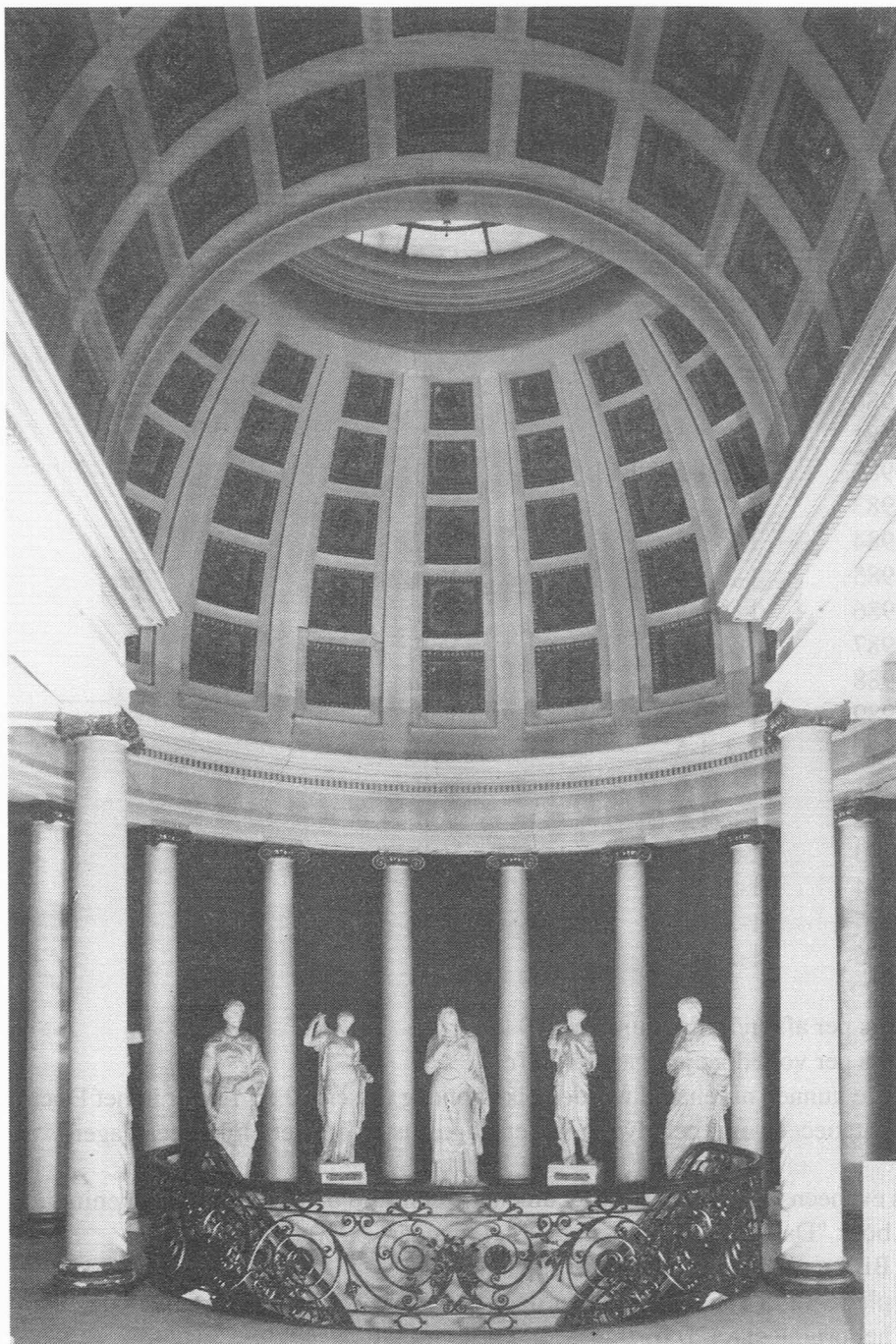
- boek "Dat was een tijd!" door John Flanders - 900 fr.

Bij verzending 155 fr. bij te betalen.

- plattegrond van de stad Gent door B.J. Saurel (1841). Getrouwe copie van het origineel - 120 fr.

Plattegronden kunnen niet verzonden worden per post.

DIT BESTAAT NIET MEER

"Ecole des Hautes Etudes" op de Koornlei. Interieur.